

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Hodnoty současné dospívající mládeže

Mgr. Marcela Václavková

Závěrečná práce

2019

Zadání

Prohlášení

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 8. 4. 2019

Mgr. Marcela Václavková

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucí mé závěrečné práce PhDr. Marcela Ehlové Ph.D. za užitečné rady, připomínky a konzultace, které mi pomohly při zpracování tématu. Dále bych chtěla poděkovat Ing. Jaroslavu Myslivcovi, Ph.D. za konzultace v oblasti statistického zpracování dat. V neposlední řadě patří dík mojí rodině za trpělivost a vytvoření podmínek pro studium.

Anotace

Práce je tématicky zaměřena na problematiku hodnotové orientace a aktuálních priorit současné dospívající mládeže. Teoretická část shrnuje základní informace o období dospívání, hodnotové orientaci obecně a současné znalosti o vnímání důležitosti životních hodnot dospívající mládeží. Hlavním cílem práce bylo lepší poznání postojů a názorů mladých lidí a identifikace priorit, které uznávají. Zároveň jsem chtěla ověřit jestli existuje závislost uznávaných hodnot na věku, pohlaví a prostředí. Z praktického hlediska mohou získané informace přispět ke zlepšení komunikace mezi žákem, učitelem i rodiči.

Klíčová slova

adolescent, hodnoty, hodnotová orientace, priority, preference, rodina

Title

Values of recent teenagers

Annotation

This final thesis is focused on the life-values and priorities of recent teenagers. The theoretical part summarizes basic information about adolescence, value orientation and current knowledge about perception of importance of life values by adolescents. The main objective of the work was to understand young people attitudes and opinions and to identify their priorities. In the empiric part I wanted to verify relationships of recognized values to age, gender and social environment. From a practical point of view, survey data can help to improve communication between the teenagers, teachers and parents.

Keywords

Teenager, life-values, life-value orientation, priorities, preferences, family

Obsah

Úvod.....	8
Teoretická část	9
1. Hodnoty a hodnotová orientace	9
1.1. Vymezení pojmů	9
1.2. Utváření hodnot.....	10
1.3. Co ovlivňuje utváření hodnotové orientace	12
1.3.1. Postoj	12
1.3.2. Zájem.....	13
1.3.3. Potřeba.....	13
1.3.4. Životní styl, cíle a priority	14
1.4. Typy a klasifikace hodnot a hodnotové orientace.....	14
1.4.1. Klasifikace dle Nakonečného	15
1.4.2. Klasifikace dle Nytrové	15
1.4.3. Klasifikace dle Göbelové	15
1.4.4. Klasifikace dle Saka	16
1.5. Funkce hodnot a hodnotové orientace.....	17
2. Dospívání	18
2.1. Změny v období dospívání.....	18
2.1.1. Puberta.....	19
2.1.2. Adolescence.....	19
3. Hodnotová orientace dospívající mládeže	21
4. Hodnotová orientace české dospívající mládeže.....	23
Praktická část	25
5. Předmět a cíle výzkumu	25
6. Výzkumné otázky.....	26

7.	Hypotézy	27
8.	Metodologie	28
8.1.	Výzkumný soubor	28
8.2.	Výzkumné metody	28
8.2.1.	Dotazník	28
8.2.1.1.	Volba a formulace otázek v dotazníku	29
8.2.2.	Sběr dat	30
8.2.3.	Analýza dat	30
9.	Prezentace výsledků	32
9.1.	Velikost a složení výzkumného souboru.....	32
9.2.	Ověření hypotéz	33
9.2.1.	Hodnotová orientace.....	33
9.2.2.	Priority a krátkodobé cíle	37
9.2.3.	Rodina.....	43
9.2.4.	Peníze	45
9.2.5.	Trávení volného času.....	47
10.	Interpretace dat.....	50
10.1.	Hodnotová orientace dospívající mládeže.....	50
10.2.	Hodnotová orientace a věk	50
10.3.	Priority a krátkodobé cíle dospívající mládeže	51
10.4.	Krátkodobé cíle a věk.....	51
10.5.	Krátkodobé cíle a pohlaví.....	52
10.6.	Dospívající mládež a rodina	53
10.7.	Dospívající mládež a peníze	53
10.8.	Dospívající mládež a volný čas	54
11.	Závěr výzkumu.....	55

12. Diskuze.....	55
Závěr	57
Seznam použité literatury	58
Přílohy - dotazník.....	61

Úvod

K výběru tématu mé závěrečné práce mě vedl zájem lépe poznat hodnoty dospívající mládeže a okolnosti, které mohou přístup k životu a stanovování priorit ovlivňovat a formovat. Jsem matkou devatenáctiletých dvojčat. Jako většina rodičů jsme se snažili a stále snažíme z našich dětí vychovat sebevědomé, slušné a zodpovědné osobnosti. Stanovení „správných“ životních hodnot a priorit vnímáme jako jednu z důležitých podmínek spokojeného života našich dětí.

Obě naše děti vyrůstaly a procházely jednotlivými etapami dětství za stejných podmínek a stejného výchovného přístupu nás, rodičů. I přes fakt, že každé z našich dětí je unikátní a nese si jedinečnou genetickou výbavu by se dalo očekávat, že jejich postoj, přístup, či reakce v důležitých situacích budou v základech stejné nebo alespoň podobné. „Měli přeci oba stejný vzor, stejné příklady a stejnou výchovu a vyrůstali ve stejnou dobu ve stejném prostředí...“. Není tomu tak. Každé z našich dětí vždy vyhodnotilo konkrétní situaci úplně jinak. Rozdíl v jejich přístupu byl samozřejmě vždy přímo úměrný jejich věku. Tato skutečnost byla pro mě dalším impulsem pro výběr právě tohoto tématu.

V neposlední řadě jsem přesvědčená, že poznání okolností a případných souvislostí, které mladého člověka při výběru jeho cílů, priorit a životního stylu ovlivňují, má význam i z pohledu celospolečenského. Může pomoci vytvářet v rámci rodiny a školy takové prostředí a podmínky, které mladému člověku vstup do dospělosti usnadní. Pro zpracování tématu jsem se zaměřila na mladé lidi ve věku 15-20 let, tedy na druhou fázi dospívání – adolescenci. Úvod teoretické části je věnován tématu hodnot v obecné rovině. Definici základních pojmů a náhled do problematiky z pohledu různých autorů. V další části se věnuji období dospívání. Především vymezení této životní etapy, projevům a změnám, které ho charakterizují. Vzhledem k tématu mé závěrečné práce se dále zaměřuji priority a hodnoty vztahované právě k období dospívání. Tato část je věnovaná faktorům, které výběr životních hodnot mohou u mladých lidí ovlivňovat a formovat. Dále jsou uvedeny výsledky některých výzkumů zaměřených na vnímání hodnot českou dospívající mládeží i výsledky srovnání těchto výzkumů v rámci dalších evropských zemí.

V praktické části jsou zpracována data vlastního kvantitativního průzkumu. Průzkum probíhal dotazníkovou formou u žáků středních škol, gymnázií a středních odborných učilišť. Účelem výzkumu bylo lepší poznání preferovaných hodnot a krátkodobých cílů dospívající mládeže a faktorů, které utváření hodnotového žebříčku ovlivňují v konkrétních školských zařízeních.

Teoretická část

1. Hodnoty a hodnotová orientace

1.1. Vymezení pojmů

Věda, která se naukou o hodnotách zabývá, se nazývá axiologie a je podobně jako filozofie hodnot součástí filozofických věd.¹ Na význam pojmu „**hodnota**“ lze nahlížet z pohledu různých vědních disciplín. Můžeme tak hovořit o hodnotách ekonomických, pedagogických, sociologických anebo religiózních. Mluvíme-li o hodnotách v běžné komunikaci máme většinou na mysli především to, čeho si vážíme, pro co jsme schopni něco obětovat, či co vnímáme jako podstatné v našem životě.² Vzhledem k tomu, že v literatuře se setkáme s různými definicemi některých popisovaných pojmů, zmíním nejčastěji používané i z pohledu dalších autorů.

Hodnoty můžeme vnímat jako *trvalé přesvědčení, že určitý způsob chování nebo konečného stavu existence je osobně a sociálně vhodnější než jiný způsob chování nebo konečného stavu existence. Jakmile je hodnota zvnitřněna stává se vědomě či nevědomě normou nebo kritériem pro jednání, pro rozvoj a udržování postojů vůči důležitým předmětům a situacím, pro ospravedlnění vlastního i cizího jednání či postojů, pro morální posuzování sebe a druhých a pro srovnávání sebe s druhými.*³ Další z autorů definuje hodnotu jako nejobecnější, nejhlubší a z hlediska individuálního vývoje nejčasnější psychickou dispozici.⁴ V jiném zdroji se dočteme, že hodnoty jsou *soukromé a individuální představy o tom, co je důležitější. Jsou to myšlenkové systémy, které se týkají správného a nesprávného, dobrého a zlého. Hodnoty ovlivňují naši reakci na jakoukoli životní zkušenost. Úzce souvisí s tím, čemu věříme a nevěříme, tedy s našimi vnitřními přesvědčeními, pravdami*⁵ Anebo, že „*Hodnota je výsledkem aktu hodnocení, které je bytostnou součástí lidského myšlení a prožívání, jeho prostřednictvím vyjadřuje člověk svůj vztah ke světu*“⁶

¹ Na cestě ke kvalitě: bulletin projektu Cesta ke kvalitě (2009)

² tamtéž

³ Dvořáková, Jana. Morální usuzování: vliv hodnot, osobnosti a morální identity (2008), s. 42

⁴ Cakirpaloglu, P. Úvod do psychologie osobnosti (2012)

⁵ Nytrová, Olga, Pikárková, Marcela. Dialog mezi hodnotami aneb hodnoty vyřčené a hodnoty žité (2011), s. 52

⁶ Kraus Blahoslav. Středoškolská mládež a její svět na přelomu století (2006), s.59

Seřazením jednotlivých hodnot vzniká hierarchie hodnot neboli hodnotový systém. **Hierarchie hodnot** tedy představuje uspořádání jednotlivých hodnot podle jejich významnosti. Vytvořením hodnotové hierarchie vzniká **hodnotová orientace**. Hodnotovou orientaci si utváří každá společnost, skupina i jedinec. Hodnotová orientace jedince je hierarchickým uspořádáním hodnot podle subjektivně přisuzované důležitosti; je relativně stálá a zaručuje základní motivační zaměření osobnosti. Projevuje se v ideálech, přesvědčeních, zájmech atd..⁷ Ve vymezení pojmu hierarchie hodnot se autoři většinou shodují. Setkáváme se také s označením „hodnotový systém“, „hodnotový žebříček“ nebo „žebříček hodnot“, které jsou používány jako jeho synonyma. Göbelová dokonce uvádí přímo, že *„hodnotová orientace je hierarchicky uspořádaný soubor hodnot. (...) Patří k nejdůležitějším součástím vnitřní struktury naší osobnosti, protože reflektuje naše zkušenosti, umožňuje hodnotit, rozlišovat dobré a zlé, podstatné a nepodstatné.“*⁸ Nakonečný charakterizuje hierarchický systém hodnot jako pojetí různých materiálních, sociálních a duchovních statků od nejvyšších až k nejnižším, od nezbytných až k postradatelným.⁹ O důležitosti hodnot svědčí např. i fakt, že je podle hodnot nazýván jeden z typů sociálního chování a sice „hodnotově racionální jednání“. Tento typ jednání vychází z vědomé víry v estetické, náboženské nebo jiné hodnoty.¹⁰

1.2. Utváření hodnot

Hodnoty jsou výsledkem procesu hodnocení a jejich stanovování je ovlivněno mnoha faktory. Základ hodnotového systému společnosti je dán civilizační a společenskou zkušeností. Jedinec z těchto základů čerpá a upravuje a formuje vlastní žebříček hodnot podle měnících se podmínek konkrétního prostředí. Tyto změny mohou být jak materiálního, tak duchovního charakteru.¹¹ Působení společnosti a jednotlivce je vzájemné. Jednotlivec získává náhled a osvojuje si společenskou zkušenost. A naopak společenské hodnoty jsou ovlivňovány a formovány novými generacemi a jejich reprodukcí stávajících hodnot. Preference hodnot a hodnotová orientace je individuální. Jedinec přejímá do svého vlastního žebříčku vždy jen část ze společenských hodnot. Které společenské hodnoty to budou závisí

⁷ Průcha, J. Pedagogická encyklopedie (2009)

⁸ Göbelová, Taťána. Hodnotová výchova v pedagogické praxi (2008), s. 18.

⁹ Nakonečný, M. Psychologie osobnosti (2009)

¹⁰ Sak, P. Proměny české mládeže (2000)

¹¹ Sak, P. Proměny české mládeže (2000)

na konkrétním sociálním prostředí, individuální osobnosti jedince a také na osobních zkušenostech. Díky tomuto vzájemnému působení a ovlivňování je utváření hodnotového systému společnosti dynamické. Můžeme tedy říci, že souhrn individuálních hodnotových modifikací mění aktuální hodnotový systém společnosti. Mechanismus proměn hodnotového systému společnosti je nazýván tichou revolucí. Vztah mezi hodnotami jedince a hodnotami v jeho sociálním okolí popisuje Leo Festinger v teorii kognitivní disonance. Tato teorie říká, že existuje snaha o sladění vlastního hodnotového systému a pozice ve společnosti a společenského jednání.¹²

Každý člověk má svou vlastní představu a přesvědčení o tom, co je pro jeho život, osobní rozvoj, spokojenost a místo ve společnosti zásadní a důležité. Stanovuje si svůj vlastní žebříček hodnot, priorit, krátkodobých i dlouhodobých cílů. Preference a priority se ale stejně jako člověk sám v průběhu života vyvíjejí a mění. Mluvíme o **sociálním zrání** jedince. V průběhu sociálního zrání si tedy jedinec osvojuje a utváří vlastní systém hodnot. Společnost na něj v tomto procesu může působit dvěma způsoby: intencionálním a funkcionálním způsobem.

Pod pojmem **intencionální** působení chápeme snahu vědomě a cíleně přenést na dítě a mladého člověka určité hodnoty s cílem, aby jedinec tyto hodnoty přijal a ztotožnil se s nimi. V tomto ohledu má důležitou roli rodina, škola nebo např. volnočasové organizace a zájmové skupiny.

Funkcionálním působením označujeme nezáměrný, nevědomý a necílený přenos hodnot. S funkcionálním typem působení se mladý člověk setkává v každodenní komunikaci s dospělými, kdy vnímá a pozoruje jejich chování v různých situacích. Funkcionální působení má často silnější vliv na utváření hodnotového systému než záměrné výchovné působení rodiče či učitele. Přenos hodnot rodičů na děti probíhá v každodenním jednání, při řešení problémů, a zvláště v náročných a krizových situacích.¹³

¹² Sak, P. Proměny české mládeže (2000)

¹³ tamtéž

1.3.Co ovlivňuje utváření hodnotové orientace

Utváření hodnot a hodnotové orientace není izolovaný proces. Hodnoty společně s potřebami, zájmy a postoji vytvářejí motivaci k jednání člověka. A naopak motivace, postoje, potřeby a zájmy ovlivňují formování hodnotové orientace. Proto je potřeba se krátce věnovat i těmto pojmům.

1.3.1. Postoj

Postoj neboli získaná motivační dispozice je na zkušenosti založená tendence chovat se určitým způsobem vůči objektům, jevům, situacím a lidem. Postoj se utváří na základě individuální zkušenosti, ale také pod vlivem kulturního a sociálního prostředí.¹⁴ Postoje ať už společenské nebo politické jsou ovlivněny hodnotovou orientací jedince a jsou zaujímány jak k věcem zásadním, tak i k věcem zcela banálním.¹⁵

Hlavní funkcí postoje je hodnocení a rozeznáváme u něj tři složky:

- emotivní, někdy též emocionální postoj je u člověka spojen s určitými emocemi a silou těchto emocí
- konativní, kdy má jedinec tendenci na základě postoje určitým způsobem jednat
- kognitivní, kdy jedinec zaujímá k objektu postoj na základě určitých informací.¹⁶

Jednotlivé složky mohou být u postojů zastoupeny s různou intenzitou. Postoj provázený silnou emocí se jen obtížně mění na základě nového poznání. Obvykle jsou k jeho změně opět třeba silné emoce. Některé typy osobností zaujímají postoje především na základě emocí, u jiného typu má větší význam proces poznávání. Způsob utváření a změny postojů jsou závislé na vzdělání, inteligenci, emocionalitě osobnosti a na dalších faktorech. Základní soubor postojů se utváří v procesu sociálního zrání. Zároveň se v tomto období vytváří algoritmus tvorby a proměny postojů a také se rozhoduje nakolik bude jedinec ve svých postojích v souladu s hodnotovou orientací. Dále také jakou roli u něho bude hrát složka kognitivní, emocionální a konativní.¹⁷

¹⁴ Průcha, J. Pedagogická encyklopedie (2009)

¹⁵ Sak, P. Proměny české mládeže (2000)

¹⁶ Nakonečný, M. Psychologie osobnosti (2009)

¹⁷ Sak, P. Proměny české mládeže (2000)

Utváření postojů do značné míry ovlivňuje sociální prostředí. Někteří submisivní jedinci přebírají postoje ze svého sociálního okolí a z referenčních skupin. Jestliže skupina nebo její leader změní postoj, i oni postoj změní, aniž by měli pro takovou změnu impuls ve formě nového poznání či emotivního prožitku.

1.3.2. Zájem

Zájem je získanou motivační dispozicí a je jednou z motivačních sil. Zájem z pohledu psychologie vede k vyhledávání těch předmětů, s nimiž spojená činnost vede k uspokojování příslušného motivu.¹⁸ V sociologické encyklopedii se dočteme, že v individuálním jednání je zájem projevem přítomnosti motivace. Zájem vysvětluje osobní preference, postoje a jednání jedince. V rovině společenské označuje zájem souhrn společných hodnot společnosti. Podrobný rozbor celospolečenských zájmů může sloužit k analýze systému kulturních hodnot dané společnosti. V sociologii je zájem svázán se základními potřebami a hodnotami jedince. Nakonečný popisuje zájem jako zvláštní formu motivu, která se projevuje preferencí určité poznávací aktivity.¹⁹ Mezi hodnotami a zájmy existuje silný vztah. Každá zájmová orientace předpokládá hodnotovou volbu, a naopak vývoj hodnotových orientací je závislý na zájmech jedince. Dlouhodobě neuspokojené zájmy lidí mohou vést ke změně jejich hodnotové orientace.²⁰

1.3.3. Potřeba

Potřeba je pojem definovaný dosti nejednoznačně. Označuje stav, kdy se jedinci nebo skupině něčeho nedostává, a to objektivně nebo subjektivně. Někdy se také pojem potřeb používá jako synonymum toho, co se ve starších teoriích označovalo termínem pud nebo instinkt. V roce 1954 navrhl sociální psycholog Abraham H. Maslow klasifikaci potřeb, kterou spojil s teorií osobnosti a s teorií motivace. Podle Maslowa se potřeby dělí do pěti skupin na fyziologické (např. hlad, žízeň, sex), potřeby bezpečí (např. jistota, stabilita, spolehlivost, meze), afiliační neboli potřebu sounáležitosti a lásky, potřeby uznání, potřeby seberealizace (např. vědění,

¹⁸ Průcha, J. Pedagogická encyklopedie (2009)

¹⁹ Nakonečný, M. Psychologie osobnosti (2009)

²⁰ Nešpor, Z. Sociologická encyklopedie (2009)

porozumění). Potřeby jsou objektivním základem sociálních zájmů a jsou úzce spjaty s hodnotami jedince.²¹

1.3.4. Životní styl, cíle a priority

Aplikovaný hodnotový systém jedince do sociálního časoprostoru nazýváme životní styl. Životní styl tedy je nedílnou součástí sociálního zrání. Podobně jako utváření hodnotového žebříčku je životní styl každého jedince individualizovaný a specifický. Životní styl jednotlivých životních etap není stejný. Obsahuje ale základy celoživotního stylu, který se podle aktuální životní etapy modifikuje. Na utváření hodnotového žebříčku a hodnotové orientace se zcela jistě podílí tzv. životní plán jedince. Jedná se o soubor cílů, kterých se člověk svou činností snaží dosáhnout. Těto snaze přizpůsobuje své chování, postoje a názory a hovoříme pak o životním stylu jedince. Životní cíle lze rozdělit na krátkodobé a dlouhodobé. Krátkodobé cíle můžeme vnímat také jako současné aktuální priority jedince. Dosažení krátkodobých životních cílů se většinou pohybuje v rádech měsíců nebo několika let. Dlouhodobým životním cílem je pak snaha o dosažení takových hodnot, které budou jedince dlouhodobě uspokojovat. Dosažení dlouhodobých životních cílů se pohybuje v řádu let až desítek let. V rámci utváření životního stylu a stanovování krátkodobých i dlouhodobých cílů se jedinec rozhoduje především na základě svého hodnotového systému. Silná pozice hodnot mu napomáhá čelit a odolávat vnějším tlakům ze sociálního prostředí (např. drogy). V případě submisivního jedince s nedostatečně jasným žebříčkem hodnot se tento může rozhodovat a jednat pod tlakem médií, módy nebo sociálního tlaku z vrstevnické skupiny.²²

1.4. Typy a klasifikace hodnot a hodnotové orientace

Hodnoty a hodnotová orientace jsou významným výrazem subjektivity člověka či společenského subjektu. Spolu s potřebami, zájmy a postoji vytvářejí motivaci k jednání člověka a určují směr tohoto jednání²³

Autoři, kteří se zabývají studiem hodnot používají pro jejich dělení do kategorií různou klasifikaci. Níže uvádím možné dělení hodnot podle několika autorů.

²¹ tamtéž

²² Kraus, B., Poláčková, V. Člověk, prostředí, výchova (2001)

²³ Sak, P. Proměny české mládeže (2000)

1.4.1. Klasifikace dle Nakonečného

Nakonečný²⁴ dělí hodnoty na:

- biologické hodnoty: např. život, zdraví, pohodlí, požitek
- kulturní hodnoty: např. zábava, práce, estetické zážitky
- duchovní hodnoty: např. poznání, morálka, pravda, náboženské a politické idee, estetické hodnoty typu krása
- sociální hodnoty: např. manželství, přátelství, láska, spolupráce
- materiální hodnoty: např. jídlo, bydlení, majetek, zdraví, pohodlí

1.4.2. Klasifikace dle Nytrové

Podle Olgy Nytrové a Marcely Pikáلكové²⁵ je možné hodnoty dělit do čtyř kategorií:

- **existenční hodnoty:** např. zdraví, finanční a materiální zabezpečení, znát a umět praktické věci, umět se bavit a užívat si života;
- **sociální hodnoty:** např. blízcí lidé, dominance, empatie;
- **mentální hodnoty:** např. poznávat nové věci (lidi, místa, přírodu), uznávat rozdíly, učit se;
- **spirituální hodnoty:** např. být užitečný, zanechat odkaz, najít smysl existence, integrita s universem (bůh, karma, energie, příroda)

1.4.3. Klasifikace dle Göbelové

V další publikaci²⁶ najdeme dělení hodnot do šesti skupin na:

- **teoretické hodnoty:** např. získávání znalostí, odborný růst
- **ekonomické:** např. získávání majetku, peněz
- **estetické:** např. harmonie a estetický vzhled
- **sociální:** např. kooperace, rodinné soužití, přátelství
- **politické:** např. dosahování vlivu, rivalita, uznání, moc a postavení)
- **náboženské:** hodnoty víry

²⁴ Nakonečný, M. Psychologie osobnosti (2009)

²⁵ Nytrová, O. Pikáلكová, M. Dialog mezi hodnotami, aneb, Hodnoty vyřčené a hodnoty žité (2011), s. 55.

²⁶ Göbelová, T. Hodnotová výchova v pedagogické praxi (2008)

1.4.4. Klasifikace dle Saka

Sak²⁷ na základě výsledků svých výzkumů stanovil 7 typů hodnotových orientací.

- **Egoisticko-materialistická hodnotová orientace** – pro tento typ jsou typicky uznávanými hodnotami majetek, plat, další příjmy, společenská prestiž, soukromé podnikání či úspěšnost v zaměstnání. Její nositelé se chtějí prosadit, chtějí být v centru pozornosti, ale nechtějí pro společnost a pro druhé lidi nic přinést. Cílovou životní dominantou je majetek a jeho získávání.
- **Profesně-rozvojová hodnotová orientace** – je tvořena hodnotami vzdělání, rozvoj vlastní osobnosti, zajímavá práce, úspěšnost v zaměstnání. Nositelé této orientace mají tvořivý a aktivní přístup k životu. Seberozvoj vlastní osobnosti spojují se svou prací, na niž však kladou požadavky z privátní sféry. Od práce očekávají tvořivost a zajímavost, stimulující jejich osobnostní rozvoj.
- **Reprodukční hodnotová orientace** – je tvořena hodnotami životní partner, rodina a děti, láska. Tato hodnotová orientace znamená naprogramování jedinců v reprodukčním věku na činnosti z hlediska lidského rodu životně důležité, na rozmnožování a vytváření podmínek pro růst a socializaci dětí.
- **Globální hodnotová orientace** – zahrnuje a propojuje hodnoty zdravé životní prostředí, mír a zdraví. Globální hodnotová orientace vyjadřuje zájmy celého lidského rodu. Zdraví je nejvyšší hodnota lidského jedince. Podobný význam, jako má pro jedince zdraví, mají pro lidský rod mír a životní prostředí.
- **Liberální hodnotová orientace**-tento typ je tvořen hodnotami svoboda, demokracie a soukromé podnikání.
- **Sociální hodnotová orientace** – je vyjádřena hodnotami veřejně prospěšná práce, politická angažovanost, společenská prestiž, být užitečný druhým lidem. Sociální orientace navazuje na sociabilní potřeby, které zvláště v životní fázi dospívání,

²⁷ Sak, P. Proměny české mládeže (2000), s. 70-80

15–19 letech jsou pro mladé lidi velice významné. Hledání vlastní identity mladého člověka probíhá prostřednictvím druhých lidí a skupin vrstevníků a v konfrontaci s nimi.

- **Hédonistická hodnotová orientace** – je tvořena hodnotami koníčky a zájmy, přátelství, láska. Hédonistická orientace je alternativou k orientacím na rodinu, společnost, hromadění majetku i profesi. Významnou součástí orientace jsou mezilidské vztahy.

Panajotis Cakirpaloglu²⁸ uvádí v knize Psychologie hodnot více než dvacet dalších kritérií, podle nichž lze hodnoty klasifikovat.

1.5. Funkce hodnot a hodnotové orientace

Cakirpaloglu²⁹ rozlišuje dvě základní funkce hodnot, a to **individuální** a **sociální**. Každá z těchto funkcí pak zahrnuje procesy, které na jedince působí a formují ho během sociálního zrání. Jednotlivé vlivy se navzájem prolínají, ovlivňují a doplňují.

Individuální funkcí hodnot rozumíme podporu procesu adaptace. Jedná se o hodnoty, které pomáhají jedinci se orientovat nebo působí jako kritéria v nových situacích. Jsou to vzory, podle nichž jedinec hodnotí situace, řeší konflikty a zaujímá postoje. Druhou individuální funkcí hodnot je podpora individuálního růstu, směřování k nejvyššímu dobru, duchovnímu naplnění, morální dokonalosti.

Sociální funkcí hodnot je podpora sociální integrace. Ta souvisí s udržením funkční sociální skupiny a sociálního života. Další sociální funkcí hodnot je sociální racionalizace, kdy může hodnota sloužit k ospravedlňování společenských zájmů. Podobně funkce hodnot uvádí M. Vávra³⁰ a to následovně: motivace jednání, ospravedlňování jednání, poskytování standardů k hodnocení a směřování pozornosti a vnímání. Hodnoty bezpochyby plní mnoho funkcí. Především jsou součástí sociální kontroly *Míra sdílení hodnot spoluvytváří sociální soudržnost a míra shody s výzvami místa či prostředí či skupiny je zdrojem míry identity jedince i společnosti.*³¹

²⁸ Cakirpaloglu, P. Psychologie hodnot (2004)

²⁹ Cakirpaloglu, P. Psychologie hodnot (2004)

³⁰ Vávra, M. Hodnotový portrét evropských zemí srovnávací analýza s použitím přístupu S. Schwartz. (2007)

³¹ Prudký, L. Hodnoty a normy v české společnosti-stav a vývoj v posledních letech (2004), s. 13-14.

2. Dospívání

Dospívání je fází vývoje jedince a všeobecně je označováno jako období přechodu z dětství do dospělosti. Každý vývoj probíhá podle vnitřních zákonů daného systému. Zároveň ho ale mohou ovlivňovat podmínky vnějšího prostředí. Ty mohou vývoj, jak zpomalovat, tak podporovat, mohou ho pozměnit nebo narušit. O vývoji osobnosti se říká, že zahrnuje dva navzájem spjaté aspekty – zrání a vzájemné ovlivňování jedince a prostředí. Zrání probíhá podle vnitřních zákonů a hlavní roli v něm má genová a vrozená výbava jedince. Interakce mezi jedincem a prostředím pak vede k formování osobnosti. Formování osobnosti není pouze jednosměrný proces vlivu vnějších podmínek, formativním prvkem může být sama osobnost, např. její motivace a cíle.³²

Dospívání je někdy také označováno za střední a starší školní věk, popřípadě věk mládí. Zahrnuje období prepuberty, puberty a adolescence. Podle E.H.Eriksona existuje osm vývojových stadií osobnosti, kdy každé stadium má své příznivé a nepříznivé momenty. Tyto momenty se mohou projevovat s různou intenzitou, mohou se vzájemně kombinovat nebo střídát. V dělení dle Eriksona patří dospívání, tedy puberta a adolescence do stádia „Identita proti konfuzi rolí“. *V bouřlivých změnách pohlavního dospívání i měnícího se postavení ve světě si mladiství hledají svůj způsob života a vztahy k světu. V příznivém případě nacházejí uspokojující odpověď na otázku „Kdo vlastně jsem, o co mi v životě jde a jak se na mě dívají druzí?“. V nepříznivém případě podléhají vlivům vůdčích osobností různých sociálních skupin, což může vést až ke ztrátě vlastní identity.*³³

2.1. Změny v období dospívání

V období puberty a adolescence dochází v důsledku zrání jedince k mnoha změnám. Jedná se o změny somatické (menarche, druhotné pohlavní znaky), biologické (neurohumorální labilita), psychologické a sociální.³⁴

³² Čáp, J, Mareš, J. Psychologie pro učitele (2007)

³³ Čáp, J, Mareš, J. Psychologie pro učitele (2007), s. 215

³⁴ tamtéž

2.1.1. Puberta

Puberta se projevuje u dětí staršího školního věku a bývá po raném dětství označována za druhé nejbouřlivější období ve vývoji jedince. Kromě zásadních biologických změn se v tomto stadiu života také modifikují všechny složky jeho osobnosti.³⁵ Puberta je prvním obdobím dospívání. Následuje po prepubertě, kterou je označováno období přechodu z dětství do dospívání. Puberta nastupuje u dívek většinou kolem 13. let, u chlapců asi o rok později. U mladých lidí se následkem hormonálních změn velmi často vyskytuje emoční nevyrovnanost. V tomto období se dospívající potýkají se zvýšenou labilitou, náladovostí a podrážděností. Jejich reakce bývají v tomto věku impulzivnější, citlivější s nedostatkem sebeovládání. Probíhající biologické změny nesou často negativně. U dívek to bývá v případě rychlejšího dospívání, u chlapců se naopak můžeme setkat s frustrací při pomalejším dospívání. Dospívající se srovnávají s ideálem, kterému se snaží přiblížit. Věnují proto zvýšenou pozornost svému zevnějšku.

Pro dospívající jsou velmi důležité vztahy a kontakty s vrstevníky, a proto přechodnou fází k rozvoji individuální identity může být identita skupinová. Velkou roli hraje také přátelství. Puberta je někdy také nazývána druhou fází vzdoru. Mladí lidé se snaží osvobodit od závislosti na rodině, rodičích a autoritách. Jejich postoje, názory, příkazy a zákazy odmítají – často „ze zásady“ právě proto, že vycházejí z rodičovské autority. Chtějí získat vlastní identitu a sociální samostatnost. V období puberty dále dochází k začleňování do skupiny vrstevníků a k identifikaci s ní. Dospívající přebírá nejen normy a názory, ale také např. styl oblékání, vyjadřování a způsob chování. Období puberty představuje ale také pozitivní možnosti. V tomto věku dosahuje intelekt už takové úrovně, že umožňuje studium náročných vědeckých poznatků. Rozvinutí intelektu i zkušeností dále umožňují rozvoj morálních aspektů jako je např. formování vlastních postojů.³⁶

2.1.2. Adolescence

Druhá fáze období dospívání – adolescence zasahuje věk přibližně od 15-20 let. V tomto období se dokončuje tělesný růst, pokračuje zařazování do společnosti a formování identity.³⁷ Jiný zdroj uvádí, že adolescence se překrývá s druhou dekádou života a lze ho rozdělit na tři

³⁵ Gillnerová, I. Slovník základních pojmů z psychologie (2000)

³⁶ Čáp, J, Mareš, J. Psychologie pro učitele (2007)

³⁷ Čáp, J, Mareš, J. Psychologie pro učitele (2007)

období. Na časnou, střední a pozdní adolescenci. Časná adolescence se vztahuje k věku 10-13 let a je spojena s pubertálními změnami. Střední adolescence je datovaná k věku 14-16 let a charakteristickým pro toto období je hledání vlastní identity. Pozdní adolescence se týká období od 17-20 let a je pro něj typické uvažování o budoucí perspektivě, cílech a plánech.³⁸ Adolescent už se necítí a nechce být dítětem, na druhou stranu má k dospělosti rozporný vztah. V souvislosti s obdobím adolescence se setkáváme s termínem „psychosociální moratorium“. Tento pojem použil E.H.Erikson (1968) a popisuje jím stav, *kdy se mladistvý snaží jakoby zpomalit, zastavit vývoj a zdržet se ještě nějakou dobu v období mládí a nedospělosti*.³⁹ Typickým rysem chování adolescentů je vyhledávání intenzivních prožitků. Často hledají a volí absolutní řešení (např. v citových vztazích nebo morálním hodnocení). Svoje potřeby chtějí uspokojovat „hned“. V adolescenci se dotvářejí obecné strategie chování ve vztahu k výkonu i vlastní sociální pozici. Situaci v původní rodině hodnotí adolescenti ze svého pohledu, odmítají kompromisy, neberou v úvahu, že potřeby rodičů mohou být jiné. Separace od rodiny nebývá často popřením rodinných hodnot, ale je spíše jejich transformací. I v této fázi mají vrstevnické vztahy velký význam a je k nim vázán pocit jistoty.⁴⁰ Intelektuální předpoklady adolescentů jsou již na takové úrovni, že umožňují dosahovat vysokých výkonů, mnoho z nich ale této možnosti nevyužije. Příčinou může být např. tlak vrstevníků na průměrnost a snahu nevybočovat nebo nedostatek vytrvalosti. Pokud je ale dospívající silně motivován, je schopen vyvinout v dané činnosti velké úsilí. U adolescentů pokračuje snaha o nezávislost na rodičích. Chtějí mít a prosazovat vlastní názory, zároveň ale často nevědomě přebírají hodnotové orientace a způsob života starší generace.⁴¹

³⁸ Macek, P. Adolescence (2003)

³⁹ Čáp, J, Mareš, J. Psychologie pro učitele (2007), s.236

⁴⁰ Gillnerová,I. Slovník základních pojmů z psychologie (2000)

⁴¹ Čáp, J, Mareš, J. Psychologie pro učitele (2007)

3. Hodnotová orientace dospívající mládeže

Jak už jsem zmínila dříve hodnotový systém dospívající mládeže se utváří během procesu sociálního zrání . Tento proces pomáhá utvářet základní motivační struktury a krátkodobé a dlouhodobé cíle.

V kapitole 1.1. je uvedeno, že hodnotovou orientaci si utváří nejen jednotlivci, ale také skupiny a společnost. V hodnotovém systému společnosti jsou nositelem jeho dynamiky a reprodukce právě mladé generace. *Zkoumat hodnotové orientace mládeže znamená tedy současně zkoumat společenskou dynamiku a trendy makrosociálního pohybu. Poznání hodnotových orientací mládeže je proto významné nejen pro poznání samotné mládeže, ale i pro poznání stavu a vývoje společnosti.*⁴² Můžeme také říci, že hodnotový systém mladé generace je modifikovaným hodnotovým systémem společnosti. Zmínili jsme, že v období dospívání hrají důležitou roli sociální kontakty s vrstevníky. Parta lidí se stejnými zájmy, názory a postoji může u části dospívajících utváření hodnotové orientace významně ovlivnit. Nezralý jedinec tak může přebírat hodnoty party nezralých jedinců, čímž může dojít k radikální změně v jeho chování a postojích. Mladá generace přijímá pouze takové hodnoty, názory a postoje, které jsou nebo je považují ve společnosti za živé. Hodnoty, ideje a znalosti, které za nosné nepovažují, si neosvojují.⁴³

V utváření hodnot a hodnotové orientace mají zásadní a nenahraditelnou úlohu rodiče a rodina. Výchova k uznávání základních morálních hodnot je nejdůležitější a nejefektivnější způsob, jak přispět k tomu, aby se děti cítily v životě šťastné. Rodiče mají nebo alespoň mohou mít prvních čtrnáct nebo patnáct let ke svému dítěti mnohem bližší vztah, a tedy i silnější vliv než jakákoli jiná osoba, skupina nebo instituce. Rodina je pro dítě nejdůležitější skupinou a rodiče mají největší odpovědnost za jeho výchovu a vybudování vztahu k základním morálním hodnotám. Morální hodnoty důležité pro výchovu a zrání dětí a mladých dospívajících definovali Eyerovi⁴⁴ jako respektované a univerzálně "přijatelné". Takové hodnoty prospívají jak člověku, který je uznává, tak lidem, s nimiž v duchu těchto hodnot jedná. Přijetí základních morálních hodnot se může kladně projevit při stanovování prior a dlouhodobých životních cílů, ke kterému často dochází právě v období přechodu do dospělosti.

⁴² Sak, P. Proměny české mládeže (2000)

⁴³ tamtéž

⁴⁴ Eyre, M.R. Eyre, L. Jak naučit děti hodnotám (2013)

Seznam morálních hodnot dle Lindy Eyerové a Richarda M. Eyera: poctivost, odvaha, mírumilovnost, samostatnost a výkonnost, sebekázeň a střídmost, věrnost a zdrženlivost, oddanost a spolehlivost, respekt a úcta, láska, nesobeckost a citlivost, vlídnost a srdečnost, spravedlnost a odpuštění.

Jensen⁴⁵ upozorňuje na fakt, že mozek adolescenta ještě neukončil svůj vývoj, probíhají v něm důležité procesy, změny a transformace. V porovnání s dospělými je tato skutečnost patrná především ve vzorcích chování. Adolescent většinu situací vyhodnotí naprosto jiným způsobem, než očekává dospělý (často rodič nebo učitel). Tomu odpovídá i následné chování nebo reakce. Zásadní rozdíl mezi fungováním mozku dospělého člověka a mozku teenagera najdeme v ještě nedokončeném propojení zadního mozku s předními laloky, ve kterých je kromě jiného uloženo centrum zodpovědné za schopnost „domyslet“ důsledky svého chování. S tímto faktem souvisí i touha teenagerů po intenzivních zážitcích a tendence k riskantnímu chování. V současné době mají bohužel mladí lidé díky médiím a internetu přístup k riskantním aktivitám velmi snadný. „Náctiletí“ se nechají snadno ovlivnit prostřednictvím sugesce, a právě sugestivních impulsů dnes mají díky počítači k dispozici mnohem více. Mozek adolescenta vykazuje v porovnání s mozkiem dospělého člověka mnohonásobně vyšší aktivitu. Ta se projevuje kromě jiného vysokou schopností učení. Proto je velmi důležité v tomto období identifikovat u mladých lidí silné stránky a podporovat jejich talent. I přes tendence teenagerů relativizovat obecně uznávané hodnoty, snahu vymanit se z vlivu autorit a prosadit si vlastní názor by měli rodiče a učitelé právě v tomto období projevit trpělivost, vytrvat a pomoci svým dětem a studentům v hledání životních jistot a cílů.⁴⁶

Pedagogické závěry z analýzy sociálního zrání v oblasti hodnot ukázaly, že hodnotový systém dospívajícího není možné formovat násilně tlakem přímo na systém hodnot. Je potřeba vytvářet takové sociální prostředí, které podporuje vznik žádoucí hodnotové orientace a které bude vytvářet tlak na přijímání pozitivních hodnot.

⁴⁵ Jensen, E. F. Mozek teenagera (2015)

⁴⁶ Jensen, E. F. Mozek teenagera (2015)

4. Hodnotová orientace české dospívající mládeže

Ve výsledcích výzkumu společnosti Factum z roku 1994, který sledoval nejbližší životní cíle lidí ve věku 15-24 let, dominovala přání dosáhnout vzdělání a najít si dobrou práci. Čtvrtina respondentů uvedla jako důležité založit rodinu a mít děti. Asi 10 % dotázaných pak mít hodně peněz, dostat se na vysokou školu a mít vlastní byt. Lze říci, že tyto hodnoty jsou uznávány dlouhodobě, důraz na ně byl kladen již v osmdesátých letech, a i ve výzkumech autora zaujímají podobnou preferenci. Jak ale vypadaly životní cíle a preference české dospívající mládeže v mezinárodním srovnání? ⁴⁷

Ve výzkumu 11 evropských zemí v rámci projektu Euronet v roce 1992 se ukázalo, že podle celkového profilu důležitosti budoucích cílů a očekávání nejde české adolescenty zařadit jednoznačně ani do skupiny tzv. postkomunistických zemí, ani do skupiny Západoevropanů či Skandinávců. Svrstevníky ze západní Evropy a ze Skandinávie spojovala Čechy velká důležitost cílů vztahovaných k budoucí profesionální kariéře a k dosažení určitého vzdělání, dále důležitost trávení volného času (zejména u chlapců). Na druhé straně, stejně jako to bylo typické pro adolescenty z dalších postkomunistických zemí, zdůrazňovali čeští dospívající na počátku transformačního období důležitost materiálních cílů (peněz), úspěchu a prestiže, dále kladli větší důraz na cíle spojené s užitečností a zodpovědností (vzhledem k rodičům a k vlasti).⁴⁸

Na počátku 90. let přikládala česká dospívající mládež velkou důležitost pozitivním vztahům s druhými lidmi, přání být pro druhé užitečný a od druhých oceňovaný. Výsledky analogických dat z roku 2001 ukázaly, že dospívající této doby přisuzovali vyšší důležitost trávení volného času s přáteli, dosažení dobrého vzdělání a vydělání „hodně“ peněz. Zároveň výrazně poklesla důležitost mít děti, mít dobré vztahy s druhými a být užitečný pro vlast. Mezi další markantní rozdíly při srovnání výsledků z let 1992 a 2001 patřil například věk uzavření sňatku, který byl v roce 2001 o 2 roky vyšší (25,5 roku), o ještě větší hodnotu vzrostl předpokládaný věk rodičovství (27 let). Tato fakta ukázala na měnící se životní styl mladých lidí, který se projevil například odkladem rodinného života, vyšším důrazem na cíle spojené s profesí a důležitostí dostatku volného času. Další zajímavou oblastí, ve které autor porovnává výsledky výzkumů z let 1992 a 2001 je trávení volného času během školního týdne. Výsledky tohoto srovnání ukázaly, že respondenti z roku 1992 věnovali průměrně více

⁴⁷ Macek, P. Adolescence (2003)

⁴⁸ Macek, P. Adolescence (2003)

času četbě, než respondenti výzkumu z roku 2001 (myšleno četbu, která nebyla součástí přípravy do školy). Podobný rozdíl bylo možné vidět ve sportovních aktivitách, kdy opět mládež zařazená do výzkumu v roce 1992 věnovala sportovním aktivitám v průměru více času než mládež v roce 2001. Opačný posun výzkum ukázal v sociální oblasti. Výsledky z roku 2001 poukázaly na průměrně delší dobu strávenou ve společnosti přátel, než tomu bylo u dospívajících v roce 1992. Novou aktivitou ve výzkumu v roce 2001 byl čas strávený na počítači. Srovnatelná data z roku 1992 nejsou k dispozici.

Dle Macka se současná dospívající mládež od generací předchozích liší především jinou osobní zkušeností. Na počátku devadesátých let byla jedním z typických znaků českých adolescentů vysoká míra interpersonální závislosti, zejména na autoritách. Proto byly v této době mladými lidmi oceňovány hlavně nové možnosti – jako svoboda názorů a postojů, možnost kvalitního vzdělání, cestování do zahraničí a prostor pro seberealizaci. Tyto hodnoty a možnosti vnímá dnešní mládež již jako samozřejmost.⁴⁹ Relativizace norem a hodnot pravděpodobně u mladých lidí vede k vyššímu důrazu na důležitost aktuálního prožitku a k orientaci na přítomnost. Mladí lidé často odkládají nebo zcela odmítají dlouhodobé závazky. To je možné pozorovat například ve změně trávení volného času. Současná mládež často preferuje pasivní formu odpočinku či krátkodobé intenzivní prožitky, tzv. adrenalinové výkony (experimentování s drogou, hra her na automatech nebo počítačích). Zmíněný odklad závazků se projevuje např. ve změněných představách o partnerském vztahu nebo v odkladu rodičovství. Utváření hodnotové a světonázorové orientace je spojeno s morálním vývojem. Jakým způsobem a směrem se světonázorová orientace rozvine je ovlivněno do značné míry kombinací kognitivních předpokladů, sociálních zkušeností a vnitřní potřebou vážně se těmito otázkami zabývat. Utváření hodnotového žebříčku dospívajících v České Republice je ovlivněno celkovou změnou životního stylu společnosti danou zájmem České Republiky „patřit do Evropy“.⁵⁰

⁴⁹ Macek, P. Adolescence (2003)

⁵⁰ tamtéž

Praktická část

5. Předmět a cíle výzkumu

Preferované hodnoty a hodnotová orientace každého jedince se podílí a spoluvytváří hodnotový systém celé společnosti. Zároveň společnost a prostředí, ve kterém člověk žije formuje utváření jeho vlastní hodnotové hierarchie. S rychlostí rozvoje nových technologií, komunikačních nástrojů a přítomnosti sociálních sítí lze předpokládat i rychlejší změny prostředí a společnosti. Vzhledem k tomu, že hybnou a formující silou každé společnosti je mladá generace, považují poznání hodnot dospívající mládeže a jejich formování vhodnou výchovou za důležité.

6. Výzkumné otázky

- Jaké hodnoty uznává současná dospívající mládež?
- Jaké jsou krátkodobé cíle a priority současné dospívající mládeže?
- Závisí hodnoty dospívající mládeže na pohlaví, věku a rodinných podmínkách?

V praktické části závěrečné práce jsem se v rámci poznání hodnotové orientace mládeže zaměřila na hodnoty důležité z pohledu jedince. Ve výzkumu jsem nehodnotila postoj ke všeobecně uznávaným morálním hodnotám typu poctivost ani jsem se nevěnovala hodnotám vztaženým ke společnosti – např. užitečnost druhým lidem, politická angažovanost apod.

Cílem výzkumu byla odpověď na otázky, jaké hodnoty uznává současná dospívající mládež a jaké jsou její krátkodobé cíle a priority. Zároveň mě zajímalo, zda se důležitost a význam jednotlivých hodnot a priorit liší v závislosti na věku, pohlaví, typu školy a sociálním prostředí jedince.

7. Hypotézy

Na základě stanovených cílů jsem zformulovala šest hypotéz:

H1 Hodnoty dospívající mládeže se liší v závislosti na věku

H2 Krátkodobé cíle dospívající mládeže jsou závislé na věku

H3 Krátkodobé cíle dospívajících chlapců a dívek se liší

H4 Vnímání hodnoty „mít rodinu“ je závislé na sociálním prostředí respondenta

H5 Vnímání hodnoty „mít dostatek peněz“ je závislé na počtu dětí v rodině

H6 Forma trávení volného času je závislá na pohlaví

8. Metodologie

Pro zodpovězení výzkumné otázky a ověření hypotéz jsem si zvolila kvantitativní výzkum s využitím metody dotazníkového průzkumu. Kvantitativní přístup umožňuje statistické testování hypotéz a také možnost přehledné vizualizace výsledků pomocí grafů.

8.1. Výzkumný soubor

Pro vlastní průzkum a testování hypotéz jsem oslovila studenty Gymnázia J.K.Tyla v Hradci Králové a studenty učebních oborů Střední školy potravinářské a služeb v Pardubicích. Další skupinou byli studenti středních odborných škol. Studenti těchto škol se do průzkumu zapojili prostřednictvím sociální sítě, kdy byli s žádostí o vyplnění dotazníku osloveni mojí dcerou. Výzkumný soubor tvořili studenti ve věku 15-20 let, dívky i chlapci. Věkové rozvrstvení a zastoupení chlapců a dívek v testovaném souboru ukazuje tabulka a graf

8.2. Výzkumné metody

Jako metodu tohoto kvantitativního výzkumu jsem zvolila dotazníkový průzkum. Před zahájením výzkumu jsem si stanovila minimální hranici 200 vyplněných dotazníků. Ke sběru dat jsem použila vlastní dotazník. Otázky v dotazníku jsem formulovala tak, aby byly jednoduché, srozumitelné a zároveň aby dotazník poskytl všechny potřebné informace k sestavení hodnotového žebříčku dospívajících a statistickému ověření hypotéz. Data bylo možné vkládat elektronicky nebo vyplnit dotazník v papírové podobě (viz. příloha).

8.2.1. Dotazník

Součástí dotazníku byla stručná informace o probíhajícím kvantitativním výzkumu a o jeho cílech. Dále vysvětlení přínosu výzkumu a prosba o spolupráci na něm formou vyplnění dotazníku. Součástí představení dotazníku byla také informace o přibližném čase potřebném k jeho vyplnění a anonymitě odpovědí.

Samotný průzkum obsahoval 8 otázek tématicky zaměřených na krátkodobé a dlouhodobé cíle a preferované aktivity. Respondenti dále vyplnili svůj věk, typ navštěvované školy, počet sourozenců a odpověď na otázku, zda respondent žije v úplné rodině. Respondenti odpovídali na každou otázku zvolením jedné nebo více odpovědí – dle zadání.

8.2.1.1. Volba a formulace otázek v dotazníku

První čtyři otázky dotazníku se týkaly věku, pohlaví a typu navštěvované školy. Tyto informace jsem potřebovala pro zhodnocení závislosti hodnotového žebříčku na těchto proměnných. Další otázka se týkala počtu sourozenců respondenta, resp. velikosti rodiny. Lze předpokládat, že vyšší počet dětí v rodině se promítá do ekonomické situace a hospodaření v rodině. Tuto otázku jsem tedy zvolila s cílem najít případný vztah mezi velikostí rodiny a hodnotou „Mít dostatek peněz“.

Otázky následující se vztahovaly ke krátkodobým a dlouhodobým cílům.

„Co jsou Vaše aktuální priority?“

Vzhledem k tomu, že výzkum probíhal na vzorku studentů, kteří se v současné době připravují na svoje budoucí povolání dalo se očekávat, že nejdůležitějším krátkodobým cílem pro ně bude dokončit školu. Proto respondenti vybírali **dvě** z nabízených odpovědí, aby kromě „dokončení školy“ bylo možné získat i informace k „druhému krátkodobému cíli“.

U této otázky mohli respondenti označit maximálně 2 možnosti odpovědí.

„Co vnímáte jako důležité pro spokojený život?“

Tato otázka se týkala dlouhodobých cílů a životních hodnot. Byla definována poměrně široce a pro respondenty srozumitelným jazykem. Odpovědi, ze kterých respondenti vybírali však byly formulovány tak, aby je bylo možné při vyhodnocení výsledků zařadit do jedné ze skupiny hodnotových orientací dle Saka (2000).

U této otázky mohli respondenti označit maximálně 3 možnosti odpovědí.

„Jak většinou trávíte volný čas během pracovního týdne?“

Způsob, jakým mladí lidé tráví svůj volný čas vypovídá částečně i o jejich životním stylu. Životní styl člověka je aplikovaná hodnotová orientace v čase. V období dospívání se hodnotová orientace teprve utváří, nicméně způsob využívání volného času nám může naznačit směr tohoto vývoje.

Jak zmiňuje autorka v knize „Mozek teenagera“ viz. teoretická část), mají adolescenti větší tendenci k riskantnímu chování. V tom je mohou do určité míry podporovat a inspirovat informace získané z médií a internetu.²

Cílem této otázky bylo jednak zjistit obecně jakým aktivitám a v jaké četnosti se dospívající mládež věnuje ve svém volném čase. Dále pak, jaké místo zaujímá trávení volného času „na počítači“.

Respondenti u této otázky měli možnost zvolit pouze jednu z nabízených možností.

„Bydlím, žiji:“

Odpověď na tuto otázku mi poskytla informace o poměru mezi studenty z úplných a neúplných rodin s cílem zjistit, zda tato skutečnost nějakým způsobem ovlivní význam hodnoty „rodina“.

8.2.2. Sběr dat

Sběr dat se uskutečnil v období duben-květen 2018. Distribuce dotazníku probíhala dvěma způsoby. Studenti Gymnázia J.K.Tyla vyplňovali dotazník v elektronické podobě. O distribuci jsem požádala svoji dceru, která dotazník rozeslala svým spolužákům. Na SPŠaS probíhalo vyplnění dotazníků v papírové podobě a o distribuci jsem požádala svého syna. Další data jsem získala z dotazníků, které moje děti sdílely se svými kamarády na sociální síti. Zadání práce nevyžadovalo sběr dat pouze z konkrétních školských zařízení. Proto pokud byly tyto dotazníky vyplněné správně, do průzkumu jsem je zařadila také. Rozšířily tak počet sebraných dat a přispěly k přesnější odpovědi na výzkumné otázky.

Výsledkem průzkumu bylo 244 vyplněných dotazníků. Všechny dotazníky byly vyplněné v souladu se zadáním a bylo možné je zařadit do průzkumu. Předem stanovený cíl v počtu zkompletovaných dotazníků se mi tak podařilo naplnit.

8.2.3. Analýza dat

V rámci zpracování dat jsem nejdříve zaznamenala celkovou velikost výzkumného souboru a zastoupení respondentů podle pohlaví, věku a typu navštěvované školy. V rámci deskriptivní části jsem vytvořila žebříčky krátkodobých a dlouhodobých cílů mládeže a také

žebříček volnočasových aktivit. Pro ověřování jednotlivých hypotéz jsem respondenty poté rozdělila do podskupin a ke každé přiřadila četnost odpovědí na jednotlivé sledované otázky. Poté jsem vypočítala procentuální zastoupení konkrétních odpovědí. Tímto postupem jsem získala podklady pro ověření hypotéz.

9. Prezentace výsledků

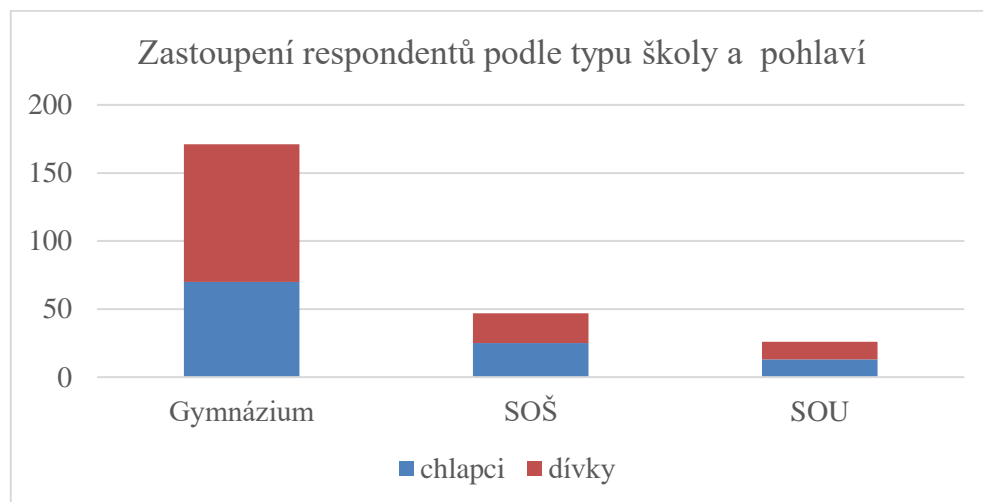
9.1. Velikost a složení výzkumného souboru

Z celkového počtu 244 respondentů, tvořily 56 % dívky/ženy (celkem 136 respondentů) a 44 % chlapci/muži (celkem 108 respondentů). Z těchto studentů navštěvovalo 70 % gymnázium, 19 % Střední odbornou školu a 11 % střední odborné učiliště. Věkové rozpětí respondentů se pohybovalo od 14 do 20 let. Složení výzkumného souboru viz. také grafické vyjádření.

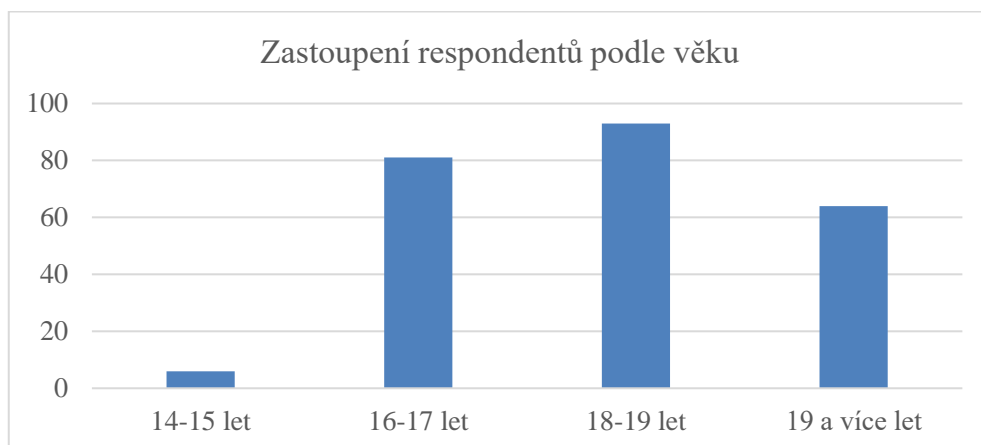
Tabulka 1: Složení výzkumného souboru podle typu navštěvované školy

Typ navštěvované školy	Počet odpovědí	Podíl %
Gymnázium	171	70 %
Střední odborná škola	47	19 %
Střední odborné učiliště	26	11 %
Celkem	244	

Graf 1: Složení výzkumného souboru podle typu školy a pohlaví

Graf 2: Složení výzkumného souboru podle věku respondentů

9.2. Ověření hypotéz

9.2.1. Hodnotová orientace

Tabulka 2: Dlouhodobé cíle dospívající mládeže

Co vnímáte jako důležité pro spokojený život?	Počet odpovědí	Podíl %
Být zdravý	188	77 %
Mít rodinu/partnera	161	66 %
Mít práci, která mě baví	132	54 %
Mít dobré přátele	126	52 %
Mít dostatek peněz	69	28 %
Být nezávislý	58	24 %
Být úspěšný a uznávaný	53	22 %
Dosáhnout co nejvyššího vzdělání	19	8 %

Graf 3: Dlouhodobé cíle dospívající mládeže

Tabulka 3: Hodnotová orientace dospívající mládeže seřazená do kategorií dle Saka (2000)

Typ hodnotové orientace	Počet odpovědí	%
Globální – zdraví	188	77 %
Reprodukční – rodina, partner	161	66 %
Profesně-rozvojová – vzdělání, zajímavá práce	151	62 %
Hédonistická – přátelé	126	52 %
Egoisticko – materialistická (dostatek peněz, úspěch, uznání)	122	50 %
Liberální – nezávislost	58	24 %
Sociální	nesledována	-

Po získání dat o hodnotové orientaci celého studijního souboru mě zajímalo, zda se odpovědi lišily v závislosti na věku respondentů.

Hypotéza H1: **Hodnoty dospívající mládeže jsou závislé na věku**

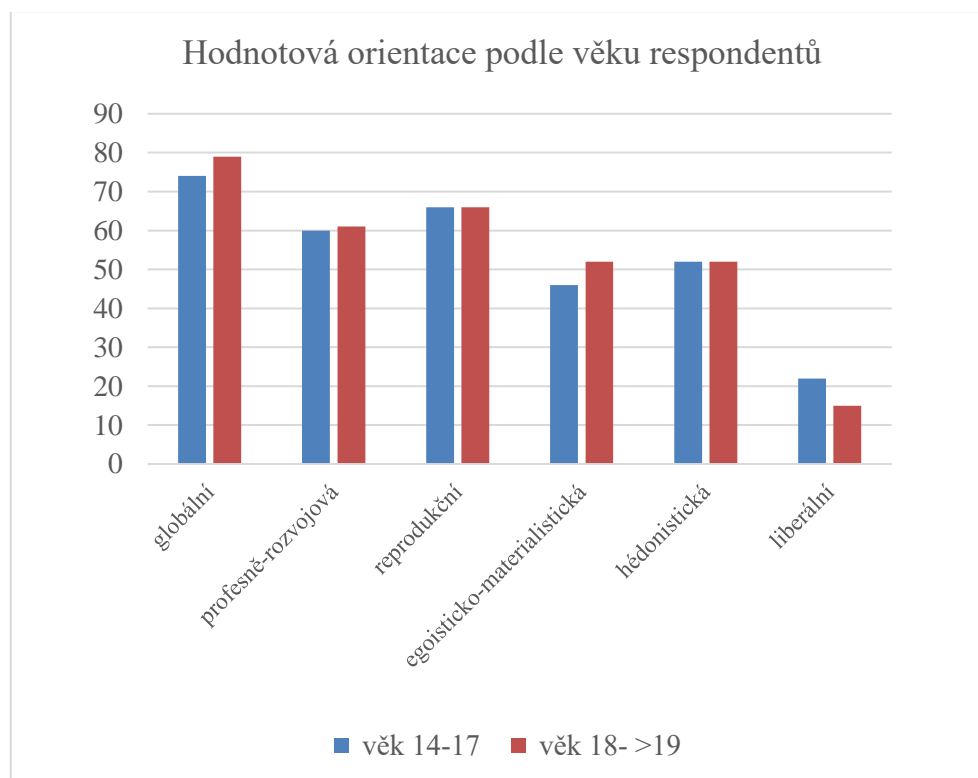
H1₀ Hodnoty dospívající mládeže ve věku 14-17 let a ve věku 18 a více let se neliší

H1_A Dospívající ve věku 14-17 let uznávají jiné hodnoty a než dospívající ve věku 18 a více let

Tabulka 4: Hodnotová orientace podle věku respondentů

Typ hodnotové orientace	14-17 let	%	18 a více let	%
Globální – zdraví	64	74 %	124	79 %
Reprodukční – rodina, partner	58	66 %	103	66 %
Profesně-rozvojová – vzdělání, zajímavá práce	52	60 %	95	61 %
Hédonistická – přátelé	45	52 %	81	52 %
Egoisticko – materialistická (dostatek peněz, úspěch, uznání)	40	46 %	82	52 %
Liberální – nezávislost	19	22 %	39	15 %
Celkem respondentů	87		157	

Graf 4: Hodnotová orientace podle věku respondentů

Pro ověření hypotézy jsem testovala dvě z kategorií hodnotové orientace, které při procentuálním vyjádření vykazovaly největší rozdíly.

Statistické ověření hypotézy č.1 **Hodnoty dospívající mládeže jsou závislé na věku**

Tabulka 5: Statistické ověření hypotézy č.1; Egoisticko-materialistická hodnotová orientace

Egoisticko-materialistická hodnotová orientace	ANO	NE	celkem
pozorovaná četnost věk 14-17	40	47	87
pozorovaná četnost věk 18+	82	75	157
pozorovaná četnost celkem	122	122	244
Očekávaná četnost			
Očekávaná četnost věk 14-17	43,5	43,5	
Očekávaná četnost věk 18+	78,5	78,5	
signifikance chí-kvadrát testu			
	0,34948662		
P (statistická významnost)			
	0,349		
P > 0,05			
	přijímáme nulovou hypotézu		

Tabulka 6: Statistické ověření hypotézy č.1; Liberální hodnotová orientace

Liberální hodnotová orientace	ANO	NE	celkem
pozorovaná četnost věk 14-17	19	68	87
pozorovaná četnost věk 18+	39	118	157
pozorovaná četnost celkem	58	186	244
Očekávaná četnost			
Očekávaná četnost věk 14-17	20,68	66,31	
Očekávaná četnost věk 18+	37,31	119,68	
signifikance chí-kvadrát testu			
	0,59690773		
P (statistická významnost)			
	0,597		
P > 0,05			
	přijímáme nulovou hypotézu		

Na základě statistického testování získaných dat přijímáme nulovou hypotézu:

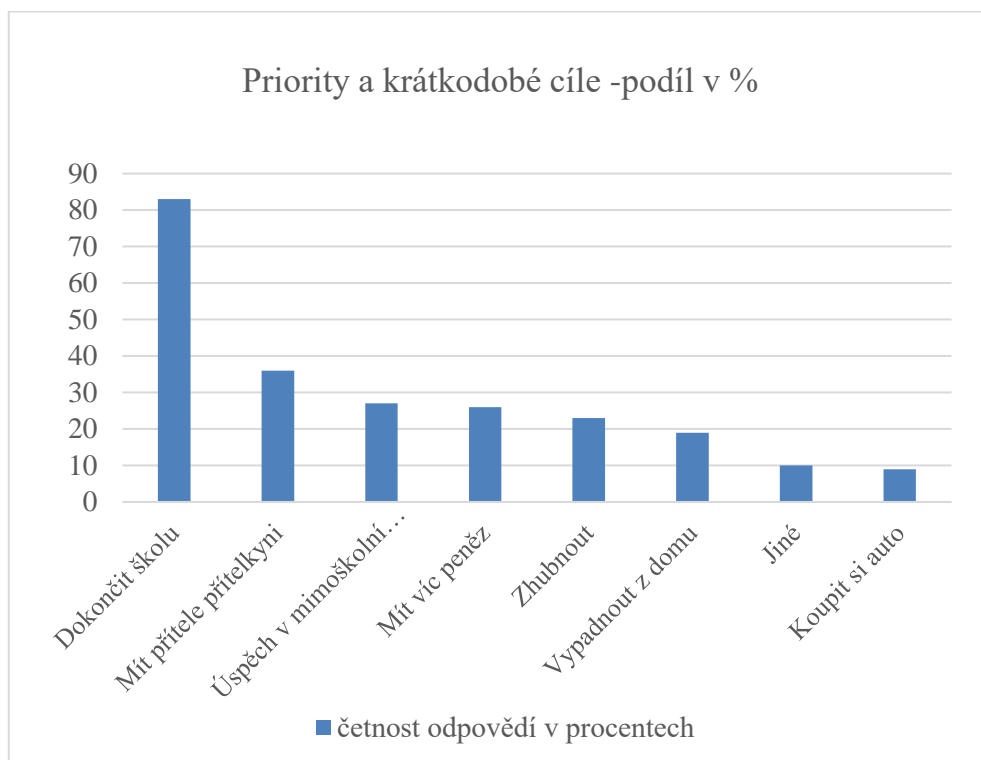
Hodnoty dospívající mládeže ve věku 14-17 let a ve věku 18 a více let se neliší.

9.2.2. Priority a krátkodobé cíle

Tabulka 7: Priority a krátkodobé cíle dospívající mládeže

Současné priority a krátkodobé cíle	Četnost odpovědí	%
Dokončit školu	203	83 %
Mít/ najít fajn přítele/přítelkyni	88	36 %
„Vypadnout z domu“/osamostatnit se	46	19 %
Koupit si auto	21	9 %
Mít víc peněz	64	26 %
Zhubnout	56	23 %
Mít úspěch v mimoškolní aktivitě (např. sport, tanec, zpěv...)	67	27 %
Jiné	25	10 %
Celkem odpovědí	570	

Graf 5: Priority a krátkodobé cíle dospívající mládeže

Podobně jako v případě hodnotové orientace, mě zajímalo, zda jsou aktuální priority dospívajících ovlivněné věkem. Dále pak jestli a jak se liší krátkodobé cíle chlapců a dívek.

Hypotéza č. 2: **Krátkodobé cíle dospívající mládeže jsou závislé na věku**

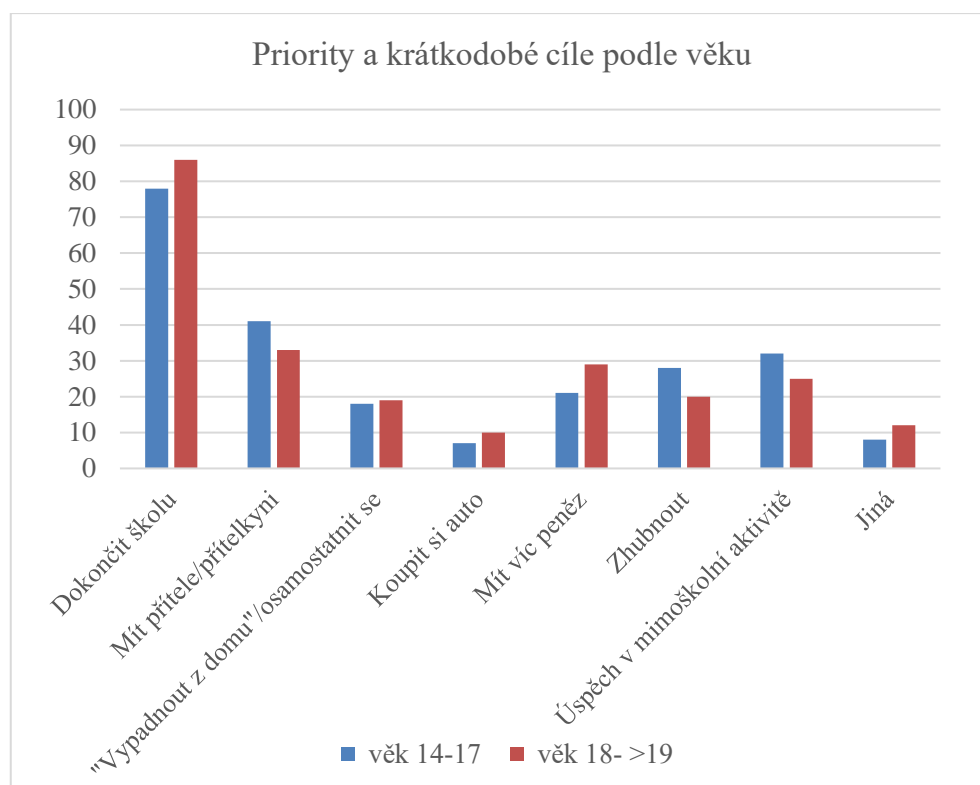
H₂₀ Krátkodobé cíle dospívající mládeže ve věku 14-17 let a ve věku 18 a více let se neliší

H_{2A} Dospívající ve věku 14-17 let mají jiné krátkodobé cíle než dospívající ve věku 18 a více let

Tabulka 8: Priority a krátkodobé cíle dospívající mládeže podle věku

Současné priority a krátkodobé cíle	14-17 let	%	18 a více let	%
Dokončit školu	68	78 %	135	86 %
Mít/ najít fajn přítele/přítelkyni	36	41 %	52	33 %
„Vypadnout z domu“/osamostatnit se	16	18 %	30	19 %
Koupit si auto	6	7 %	15	10 %
Mít víc peněz	18	21 %	46	29 %
Zhubnout	24	28 %	32	20 %
Mít úspěch v mimoškolní aktivitě (např. sport, tanec, zpěv...)	28	32 %	39	25 %
Jiné	7	8 %	18	11 %
Celkem respondentů	87		157	

Graf 6: Priority a krátkodobé cíle dospívající mládeže podle věku

Statistické ověření hypotézy: Krátkodobé cíle dospívající mládeže jsou závislé na věku

Tabulka 9: Statistické ověření hypotézy č.2; Mít / najít přítele

Mít / najít přítele	ANO	NE	celkem
pozorovaná četnost věk 14-17	36	51	87
pozorovaná četnost věk 18+	52	105	157
pozorovaná četnost celkem	88	156	244
Očekávaná četnost			
Očekávaná četnost věk 14-17	31,37	55,62	
Očekávaná četnost věk 18+	56,62	100,37	
signifikance chí-kvadrát testu			
	0,19791877		
P (statistická významnost)			
	0,198		
P> 0,05	přijímáme nulovou hypotézu		

Tabulka 10: Statistické ověření hypotézy č.2; Mít úspěch v mimoškolní aktivitě

Mít úspěch v mimoškolní aktivitě	ANO	NE	celkem
pozorovaná četnost věk 14-17	28	59	87
pozorovaná četnost věk 18+	39	118	157
pozorovaná četnost celkem	67	177	244
Očekávaná četnost			
Očekávaná četnost věk 14-17	23,89	63,11	
Očekávaná četnost věk 18+	43,11	113,89	
signifikance chí-kvadrát testu			
	0,2183935		
P (statistická významnost)			
	0,218		
P> 0,05	přijímáme nulovou hypotézu		

Na základě statistického testování získaných dat přijímáme nulovou hypotézu:

Krátkodobé cíle dospívající mládeže ve věku 14-17 let a ve věku 18 a více let se neliší

Krátkodobé cíle dospívajících mě zajímaly nejen z pohledu věku respondentů. Chtěla jsem zjistit, zda se liší aktuální priority chlapců a dívek.

Hypotéza č. 3: **Krátkodobé cíle dospívající mládeže jsou závislé na pohlaví.**

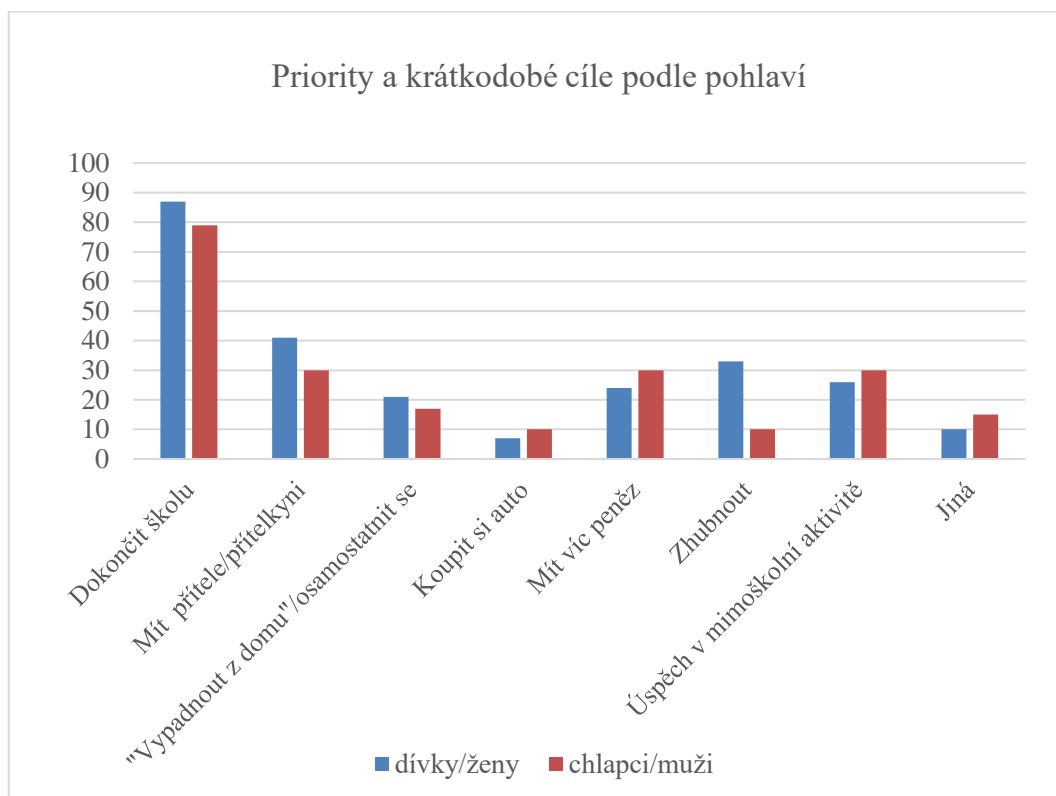
H3₀ Krátkodobé cíle dospívajících chlapců a dívek se neliší

H3_A Krátkodobé cíle dospívajících dívek jsou jiné než krátkodobé cíle chlapců

Tabulka 11: Priority a krátkodobé cíle dospívající mládeže podle pohlaví

Současné priority a krátkodobé cíle	Dívky/ženy	Podíl v %	Chlapci/ muži	Podíl v %
Dokončit školu	118	87 %	85	79 %
Mít/ najít fajn přítele/přítelkyni	56	41 %	32	30 %
„Vypadnout z domu“/osamostatnit se	28	21 %	18	17 %
Koupit si auto	10	7 %	11	10 %
Mít víc peněz	32	24 %	32	30 %
Zhubnout	45	33 %	11	10 %
Mít úspěch v mimoškolní aktivitě (např. sport, tanec, zpěv...)	35	26 %	32	30 %
Jiné	10	7 %	15	14 %
Celkem respondentů	136		108	

Graf 7: Priority a krátkodobé cíle dospívající mládeže podle pohlaví

Statistické ověření hypotézy **Krátkodobé cíle dospívající mládeže jsou závislé na pohlaví.**

Tabulka 12: Statistické ověření hypotézy č.3; Mít / najít přítele

Mít / najít přítele	ANO	NE	celkem
pozorovaná četnost dívky	56	80	136
pozorovaná četnost chlapci	32	76	108
pozorovaná četnost celkem	88	156	
Očekávaná četnost			
Očekávaná četnost dívky	49,04	86,95	
Očekávaná četnost chlapci	38,95	69,04	
signifikance chí-kvadrát testu			
	0,0619244		
P (statistická významnost)			
	0,062		
P > 0,05			
	přijímáme nulovou hypotézu		

Tabulka 13: Statistické ověření hypotézy č.3; Zhubnout

Zhubnout	ANO	NE	celkem
pozorovaná četnost dívky	45	91	136
pozorovaná četnost chlapci	11	97	108
pozorovaná četnost celkem	56	188	
Očekávaná četnost			
Očekávaná četnost dívky	31,23	104,78	
Očekávaná četnost chlapci	24,78	83,21	
signifikance chí-kvadrát testu			
	2,4128E - 05		
P (statistická významnost)	2,41*10⁻⁵		
P < 0,05	zamítáme nulovou hypotézu		

Na základě statistického testování získaných dat zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní: **Krátkodobé cíle dospívajících dívek jsou jiné než krátkodobé cíle chlapců**

9.2.3. Rodina

Hypotéza č.4: **Vnímání hodnoty „mít rodinu“ je závislé na sociálním prostředí respondenta**

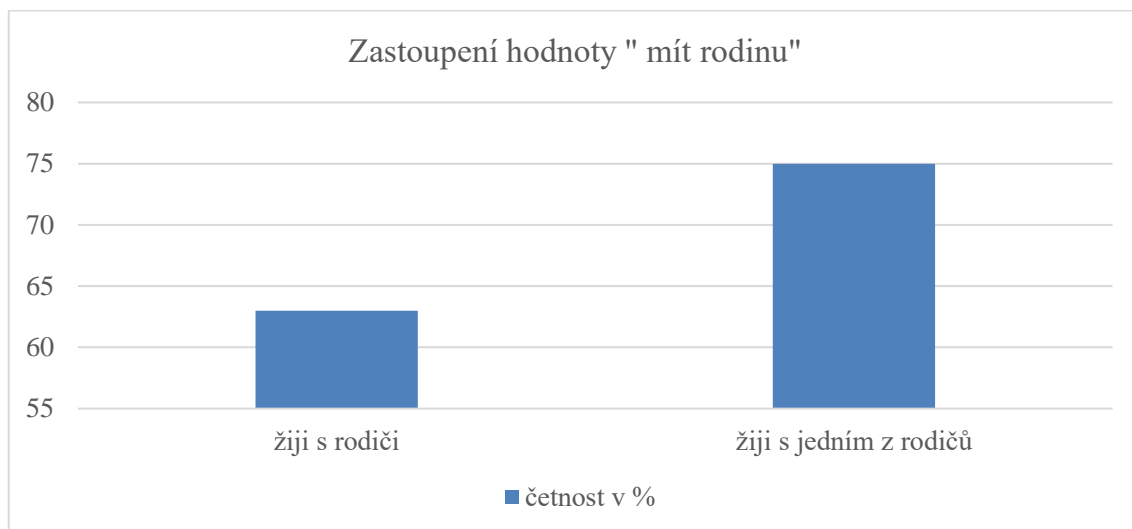
H4₀ Preference hodnoty „mít rodinu“ je u mladých lidí z úplných i neúplných rodin srovnatelná

H4_A Dospívající z neúplných rodin volili hodnotu „mít rodinu „častěji než dospívající z rodin úplných

Tabulka 14: Význam hodnoty „mít rodinu“ v závislosti na sociálním prostředí respondenta

Žiji...	Počet respondentů	Hodnota „ mít rodinu“	Podíl v %
s rodiči	179	112	63 %
s jedním z rodičů/ ve střídavé péči	51	38	75 %

Graf 8: Význam hodnoty „mít rodinu“ v závislosti na sociálním prostředí respondenta

Statistické ověření hypotézy: **Vnímání hodnoty „mít rodinu“ je závislé na sociálním prostředí respondenta**

Tabulka 15: Statistické ověření hypotézy č.4

Hodnota rodina	ANO	NE	celkem
pozorovaná četnost			
žiji s rodiči	112	67	179
žiji s jedním z rodičů/ve střídavé péči	38	13	51
pozorovaná četnost celkem	150	80	
Očekávaná četnost			
Očekávaná četnost dívky	116,74	62,26	
Očekávaná četnost chlapci	33,26	17,74	
signifikance chí-kvadrát testu	0,11418417		
P (statistická významnost)	0,114		
P > 0,05	přijímáme nulovou hypotézu		

Na základě statistického testování získaných dat přijímáme nulovou hypotézu: **Preference hodnoty „mít rodinu“ je u mladých lidí z úplných i neúplných rodin srovnatelná**

9.2.4. Peníze

Hypotéza č. 5: **Potřeba „mít dostatek peněz“ je závislá na počtu dětí v rodině.**

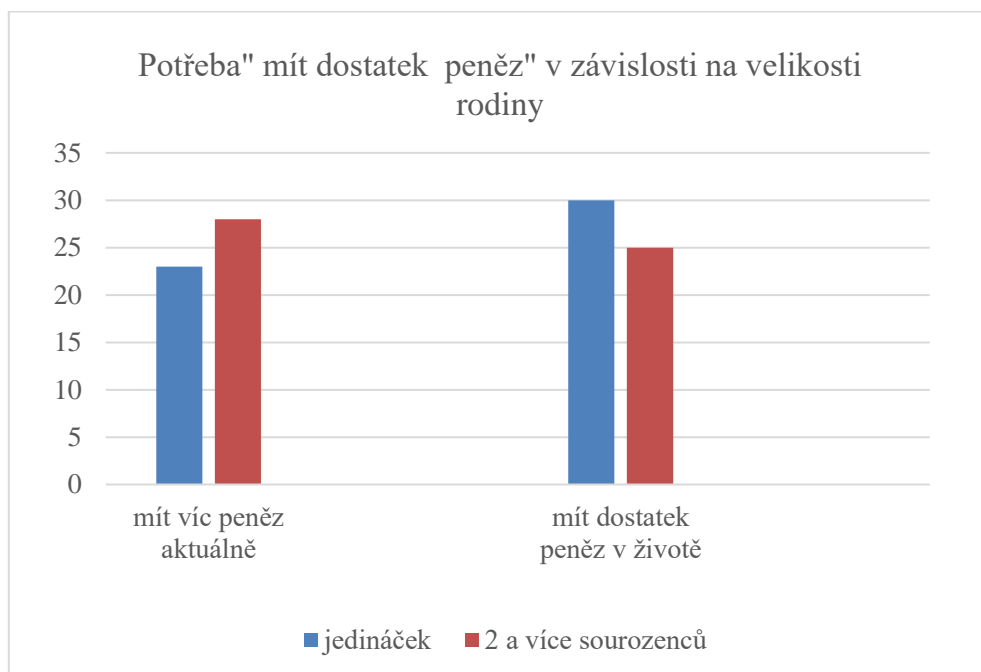
H₅₀ Potřeba „mít dostatek peněz“ je nezávislá na velikosti rodiny.

H_{5A} Potřeba „mít dostatek peněz“ je pro dospívající z početnějších rodin důležitější.

Tabulka 16: Potřeba „mít dostatek peněz“ v závislosti na velikosti rodiny

	Počet respondentů	Aktuální priorita: „mít víc peněz“	%	Hodnota „mít dostatek peněz“	%
Jsem jedináček	17	4	23 %	5	30 %
Mám 2 a více sourozenců	71	20	28 %	18	25 %

Graf 9: Potřeba „mít dostatek peněz“ v závislosti na velikosti rodiny

Statistické ověření hypotézy: **Potřeba „mít dostatek peněz“ je závislá na počtu dětí v rodině.**

Tabulka 17: Statistické ověření hypotézy č.5; Potřeba "mít víc peněz"

Priorita "mít víc peněz"	ANO	NE	celkem
pozorovaná četnost			
jedináček	4	13	17
2 a více sourozenců	20	51	71
pozorovaná četnost celkem	24	64	
Očekávaná četnost			
jedináček	4,636	12,4	
2 a více sourozenců	19,36	51,636	
signifikance chí-kvadrát testu			
	0,69943245		
P (statistická významnost)			
	0,699		
P > 0,05			
	přijímáme nulovou hypotézu		

Tabulka 18: Statistické ověření hypotézy č.5; Potřeba "mít dostatek peněz"

hodnota "mít dostatek peněz"	ANO	NE	celkem
pozorovaná četnost			
jedináček	5	12	17
2 a více sourozenců	18	53	71
pozorovaná četnost celkem	23	65	
Očekávaná četnost			
jedináček	4,443	12,6	
2 a více sourozenců	18,556	52,443	
signifikance chí-kvadrát testu	0,73228395		
P (statistická významnost)	0,732		
P > 0,05	přijímáme nulovou hypotézu		

Na základě statistického testování získaných dat přijímáme nulovou hypotézu:

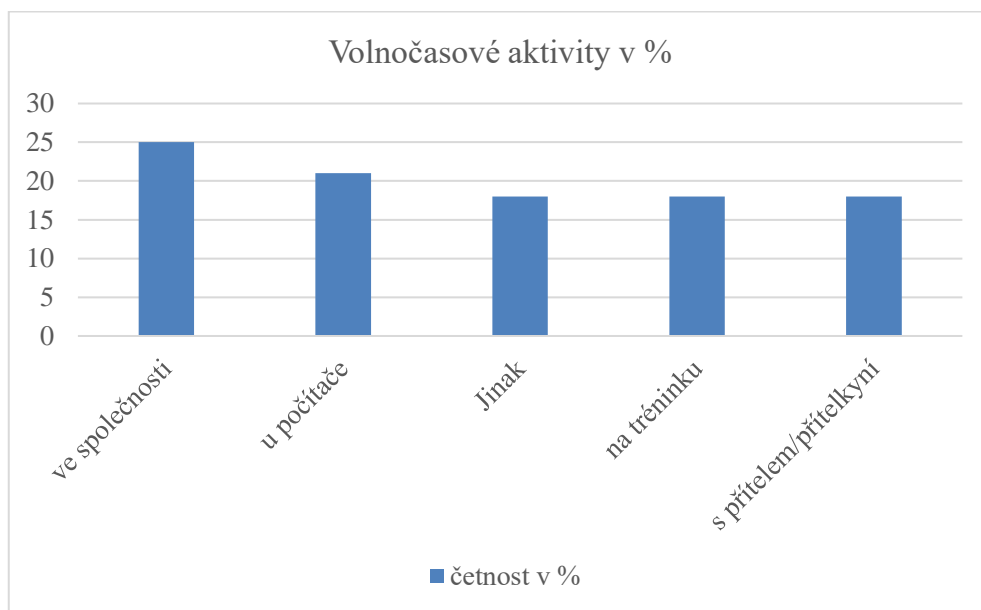
Potřeba „mít dostatek peněz“ je na velikosti rodiny nezávislá.

9.2.5. Trávení volného času

Tabulka 19: Trávení volného času během pracovního týdne

Jak většinou trávíte volný čas během prac. týdne ?	Počet odpovědí	Podíl v %
Ve společnosti přátel	60	25 %
U počítače	50	21 %
Jinak	45	18 %
Na tréninku, zkoušce	45	18 %
S přítelem/přítečkyní	44	18 %
Celkem	244	100 %

Graf 10: Trávení volného času během pracovního týdne

Hypotéza č.6: Forma trávení volného času je závislá na pohlaví

H₀ Forma trávení volného času chlapců a dívek se neliší.

H_{6A} Chlapci tráví svůj volný čas jinak než dívky

Tabulka 20: Trávení volného času během pracovního týdne podle pohlaví

Forma trávení volného času během pracovního týdne	Dívky/ženy	Podíl v %	Chlapci / muži	Podíl v %
Ve společnosti přátel	35	26 %	25	23 %
U počítače	19	14 %	31	29 %
Na tréninku, zkoušce	22	16 %	23	21 %
S přítelem, přítelkyní	32	24 %	12	11 %
Jinak	28	21 %	17	16 %
Celkem respondentů	136		108	

Statistické ověření hypotézy: **Forma trávení volného času je závislá na pohlaví**

Tabulka 21: Statistické ověření hypotézy č.6; U počítače

U počítače	ANO	NE	celkem
pozorovaná četnost dívky	19	117	136
pozorovaná četnost chlapci	31	77	108
pozorovaná četnost celkem	50	194	
Očekávaná četnost			
Očekávaná četnost dívky	27,868	108,131	
Očekávaná četnost chlapci	22,131	85,86	
signifikance chí-kvadrát testu			
	0,00463174		
P (statistická významnost)			
	0,004		
P <0,05	zamítáme nulovou hypotézu		

Tabulka 22: Statistické ověření hypotézy č.6; S přítelem / přítelkyní

S přítelem/přítelkyní	ANO	NE	celkem
pozorovaná četnost dívky	32	104	136
pozorovaná četnost chlapci	12	96	108
pozorovaná četnost celkem	44	200	
Očekávaná četnost			
Očekávaná četnost dívky	24,524	111,47	
Očekávaná četnost chlapci	19,475	88,52	
signifikance chí-kvadrát testu			
	0,01220553		
P (statistická významnost)			
	0,012		
P <0,05	zamítáme nulovou hypotézu		

Na základě statistického testování získaných dat zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní: **Chlapci tráví svůj volný čas jinak než dívky**

10. Interpretace dat

10.1. Hodnotová orientace dospívající mládeže

Z celkového počtu 244 respondentů téměř 77 % zvolilo jako důležitou podmínku spokojeného života „zdraví“. Podobný výsledek se dal předpokládat. Přesto bylo potřebné tuto možnost odpovědi zařadit, protože ji lze považovat za zástupce „globální“ hodnotové orientace z pohledu jednotlivce. (Sak 2000). Jako druhý nejdůležitější faktor spokojeného života uvedli respondenti „Mít rodinu a životního partnera“ (66 % odpovědí). Následovaly hodnoty „Mít práci, která mě baví“ (54 % odpovědí) a „Mít dobré přátele“ (52 % odpovědí). Dalších uvedených hodnoty měly pro respondenty následující význam: „Mít dostatek peněz“ uvedlo jako důležité 28 % respondentů, „Být nezávislý“ 24 % respondentů, „Mít úspěch a být uznávaný“ 22 % respondentů. Nejmenší váhu přiřadili respondenti hodnotě „Dosáhnout co nejlepšího vzdělání“, kdy tuto odpověď jako důležitou pro spokojený život uvedlo necelých 8 % respondentů. Po rozdělení odpovědí respondentů do kategorií hodnotové orientace tak, jak je definuje Sak, byly výsledky v některých oblastech odlišné. Zajímavé bylo srovnání např. v odpovědi týkající se dosaženého vzdělání. V prvním případě – prostého seřazení odpovědí dle jejich četnosti bylo „dosažené vzdělání“ zvoleno jako důležité pouze 8 procenty respondentů. Při klasifikaci dle Saka (2000), kdy je vzdělání ve stejné kategorii jako důležitost mít zajímavé zaměstnání vidíme, že procento mladých lidí mající tento typ hodnotové orientace je poměrně vysoké a zvolila ji více než polovina respondentů. Podobně je poměrně vysoké zastoupení odpovědí, které ukazují na preferenci egoisticko-materialistické hodnotové orientace, což nemusí být při analýze samostatných odpovědí patrné.

10.2. Hodnotová orientace a věk

Z uvedených výsledků šetření dle očekávání vyplynulo, že pro obě sledované věkové skupiny je pro spokojený život zásadním faktorem zdraví. Ostatní hodnoty už tak jednoznačně chápány nebyly. Největší rozdíl při porovnání těchto dvou věkových skupin vidíme v zastoupení orientace egoisticko-materialistické (46 % vs. 52 %) a liberální (22 % vs. 15 %). Důvodem může být fakt, že starší studenti jsou „blíže“ nástupu do zaměstnání, osamostatnění se a s tím související potřebou materiálního i finančního zabezpečení. Větší potřebu

nezávislosti u mladších dospívajících (liberální hodnotová orientace) si můžeme vysvětlit tak, že by ocenili větší volnost a liberálnější přístup ze strany rodičů, avšak z důvodu nejen jejich neplnoletosti tomu tak není. Starší dospívající již musí převzít větší odpovědnost za svoje chování, mají již větší kompetence a mohou jednat do jisté míry nezávisle na rodičích. Tuto potřebu proto nevnímají tak silně. Při statistickém testování, zda se hodnotová orientace mladších a starších dospívajících liší se ale tato hypotéza neprokázala.

10.3. Priority a krátkodobé cíle dospívající mládeže

Jak ukázaly výsledky výzkumu, je pro mladé lidi z hlediska krátkodobých cílů kromě dokončení školy velmi důležité mít nebo najít přítele/přítelkyni. Tuto odpověď jako svou aktuální prioritu uvedlo 36 % respondentů. Podobnou četnost odpovědí (26 % resp. 27 %) a tedy důležitost pro mladé lidi můžeme vidět v potřebě více peněz a úspěchu v mimoškolní aktivitě. Mezi typické potřeby adolescentů patří zábava a čas trávený s přáteli. To s sebou nese i zvýšení výdajů. Poměrně vysoké zastoupení priority peněz je tedy docela pochopitelné. Jako velmi pozitivní vnímám skutečnost, že více jak čtvrtina respondentů uvedla jako svoji prioritu úspěch v mimoškolní aktivitě. Naopak jako rizikové lze nahlížet na 23% zastoupení odpovědi „zhubnout“. V období dospívání mohou někteří citlivější jedinci (především dívky) snáze podlehnout tlaku okolí a být tak náchylnější například k poruchám příjmu potravy.

10.4. Krátkodobé cíle a věk

Předpokládala jsem, že u starších respondentů bude kromě dokončení školy dominovat především priorita „vypadnout z domu“. Vycházela jsem ze zkušenosti i z odborné literatury (Jensen, 2015), ve které se období adolescence vyznačuje kromě jiného také mezigeneračními střety s rodiči a touhou dospívajících prosazovat vlastní názory „za každou cenu“. Naopak u mladší podskupiny respondentů jsem očekávala, že jako aktuální krátkodobý cíl bude dominovat „mít víc peněz“ a „mít úspěch v mimoškolní aktivitě“. Ve prospěch priority „mít víc peněz“ hovoří skutečnost, že mladí lidé do 18 let věku mají omezenější možnosti při hledání brigád. Pro častější frekvenci „úspěchu v mimoškolní aktivitě“ mě vedla opět zkušenost, že mladí lidé v nižších ročnících škol často pokračují ve sportovních nebo uměleckých aktivitách, kterým se věnovali i na základní škole. S přibývajícím věkem, povinnostmi a měnícími se zájmy dochází často k přerušení těchto do té doby pravidelných aktivit.

Po zpracování výsledků bylo možné konstatovat, že obě věkové skupiny vnímají jako nejdůležitější krátkodobý cíl dokončení studia. V obou skupinách zvolilo tuto možnost více jak 80 % respondentů. Jako druhá nejdůležitější priorita figurovala v obou podskupinách „mít/najít fajn přítele/přítelkyni“. U podskupiny mladších respondentů tuto odpověď ale zvolila téměř polovina, což pro mě bylo překvapením. (41 % vs. 33 %). Odpověď „vypadnout z domu“ dosáhla v obou podskupinách stejné důležitosti (18 resp. 19 %). U odpovědi „mít víc peněz“ jsem očekávala její vyšší preferenci u podskupiny mladších respondentů. Tato skutečnost se nepotvrdila a lze říci, že nedostatek financí „trápí“ obě skupiny v podobné míře. Největší rozdíl se projevil v oblasti mimoškolních aktivit, kde „mít úspěch v mimoškolní aktivitě“ označilo za svoji prioritu 32 % respondentů ve věku 14-17 let. U starší věkové podskupiny byla tato priorita označena jen ve 25 %. Další poměrně výrazný rozdíl je možné vidět v prioritě „koupit si auto“ – ten lze ale jednoduše vysvětlit nevlastněním řidičského oprávnění u skupiny mladších respondentů. Přestože procentuální rozdíl byl u některých odpovědí výrazný, testováním priorit s největším rozdílem v počtu odpovědí se nepotvrdila hypotéza, že by se priority mladších a starších dospívajících významně lišily. I tak pro mě ale byl překvapivým zjištěním desetiprocentní rozdíl v prioritě „mít/najít fajn přítele/přítelkyni“ u podskupiny mladších respondentů.

10.5. Krátkodobé cíle a pohlaví

Výsledky průzkumu ukázaly, že i v případě rozdělení respondentů na chlapce a dívky zaujímá u obou pohlaví první místo v krátkodobých cílech dokončení studia, procentuální zastoupení je však u dívek o poznání vyšší. Potvrzuje to všeobecně rozšířený názor, že dívky bývají v přístupu ke školním povinnostem zodpovědnější. Další výraznější rozdíl v odpovědích, který bylo možno očekávat je priorita „koupit si auto“. Chlapci označili tuto odpověď dvakrát častěji než dívky, celkově ale priorita mít vlastní auto získala velmi malý počet odpovědí. Největší rozdíl mezi odpověďmi chlapců a dívek se objevuje v krátkodobém cíli „zhubnout“. I v tomto případě jsem rozdíl očekávala, překvapivé pro mě ale bylo 11% zastoupení odpovědi u chlapců. Výrazný rozdíl a to téměř 10 % se ukázal v zastoupení odpovědi „mít/najít si fajn přítele/přítelkyni“, kdy dívky vybrali tuto odpověď častěji. Vysvětlením může být fakt, že chlapci v době dospívání dávají často přednost kamarádům nebo koníčkům a partnerské vztahy navazují v porovnání s dívkami v pozdějším věku. Statistické ověření priorit s největším rozdílem v četnosti odpovědí chlapců a dívek ukázalo na fakt, že u priority

najít si přítele byl rozdíl na hranici signifikantní významnosti a u priority zhubnout byl zjištěný rozdíl signifikantní. Lze tedy říci, že krátkodobé cíle chlapců a dívek se v době dospívání liší.

10.6. Dospívající mládež a rodina

Český statistický úřad uvádí, že téměř polovina manželství v České republice se rozvádí.⁵¹ Na druhou stranu má rodina a rodiče nezastupitelné místo a význam při výchově dětí. Jednou z důležitých oblastí výchovy je také vytvoření hodnotového žebříčku.

V této části výzkumu mě proto zajímalo, jak je konkrétně vnímána role a důležitost hodnoty „mít rodinu“ mladými lidmi v závislosti na tom, jestli sami vyrůstají v úplné či neúplné rodině.

Když jsem se nad touto otázkou zamyslela hlouběji uvědomila jsem si, že výsledkem mohou být „obě“ varianty. Tedy, že pro dospívající, kteří žijí s jedním z rodičů nebo ve střídavé péči není rodina důležitá. Důvodem by mohly být vlastní nepříjemné zážitky a zkušenosti z nefungování rodiny a z toho vyplývající nedůvěra v existenci „spokojené“ rodiny.

Nebo se naopak mladí lidé z neúplných rodin mohou cítit citově nedosyceni a ve své vlastní budoucí rodině vidí možnost jakéhosi naplnění a příležitost „dohonit“, co jim v období dětství a dospívání chybělo. Faktorem, který mohl odpovědi ovlivnit je podle mého názoru věk respondenta v době, kdy se jeho rodiče rozvedli.

Téměř dvacetiprocentní rozdíl v preferenci hodnoty „mít rodinu“ u podskupiny respondentů, kteří žijí pouze s jedním z rodičů nebo ve střídavé péči potvrdil moji prvotní domněnku. Mladí lidé, kteří nevyrůstají v úplné rodině tuto skutečnost vnímají negativně a pro svůj spokojený život uvádějí hodnotu „mít rodinu“ častěji než jejich vrstevníci, kteří žijí s oběma rodiči. Po statistickém ověření se ale zjištěný rozdíl neukázal jako statisticky významný.

10.7. Dospívající mládež a peníze

Jako jednu z pozorovaných oblastí, která by mohla být předmětem zájmu ve vztahu k utváření hodnotové orientace dospívající mládeže jsem zvolila otázku financí. Vycházela jsem z předpokladu, že vyšší počet dětí znamená vyšší finanční zátěž pro rodinu a může vést k nutnosti redukce investic ze strany rodičů například do volnočasových aktivit nebo

⁵¹ Český statistický úřad Demografická příručka 2016

do zábavy, či při nákupu některých věcí. Tuto situaci pak mohou citlivěji vnímat právě dospívající. Potřeba vyššího finančního zabezpečení se může odrazit jak v aktuálních prioritách dospívajících, tak v i v prioritizaci finančního zabezpečení pro spokojený život. Výsledky průzkumu v této oblasti byly pro mě hodně zajímavé. Potvrdilo se, že mladí lidé z početnějších rodin v porovnání s jedináčky označili častěji jako svoji současnou prioritu potřebu více peněz. Z dlouhodobého hlediska, tedy jako podmínku spokojeného života, ale měla důležitost dostatku peněz naopak menší četnost odpovědí než u jedináčků. Lze z toho usuzovat, že jedináčci „žijí v dostatku“ a neradi by tento svůj standard v budoucnu měnili. Mladí lidé z početnějších rodin pak cítí jakýsi finanční dluh v rodině, zároveň pro ně ale nejsou finance tím nejdůležitějším parametrem spokojeného života. Porovnání procentuálního zastoupení odpovědí obou podskupin napovídalo, že zjištěné rozdíly nebudou pravděpodobně signifikantní. Při statistickém ověření hypotézy se prokázalo, že vnímání důležitosti peněz dospívající mládeží je na velikosti rodiny nezávislé.

10.8. Dospívající mládež a volný čas

Celkově vnímám výsledky průzkumu v otázce trávení volného času jako pozitivní. U konkrétního souboru jedinců se nepotvrdily obavy, že mladá generace tráví většinu volného času ve virtuální realitě, a tedy v podstatě izolovaně. Ukazuje se také, že pětina dospívajících se aktivně věnuje některé ze sportovních nebo uměleckých aktivit a tou vyplňuje svůj volný čas. Při porovnání odpovědí jak tráví svůj volný čas chlapani a jak dívky se ukázal výrazný rozdíl, který potvrdilo i následné statistické testování. Výrazně vyšší počet chlapců věnuje svůj volný čas aktivitám na počítači. Otázka nezjišťovala zda převažuje hraní her nebo komunikace na sociálních sítích. V obou případech jde ale o aktivitu, kdy je jedinec v podstatě izolován a bez kontaktu a konfrontace se skutečným sociálním prostředím. Toto zjištění vnímám jako potenciálně rizikové. U dívek převažovala s výrazným rozdílem odpověď, že volný čas v průběhu týdne tráví s přítelem. Tento rozdíl lze vysvětlit tak, že jak uvádí i literatura, dívky dozrávají o něco dříve než chlapani. První „vážné“ vztahy jsou pro dívky důležitější. Sledovaný soubor zahrnoval mladé lidi do věku 20. let a je proto možné, že kdyby na otázku odpovídali chlapani starší, četnost odpovědí chlapců a dívek by byla srovnatelná.

11. Závěr výzkumu

Provedeným dotazníkovým průzkumem jsem získala odpovědi od 244 studentů a informace získané z vyplněných dotazníků jsem použila k zodpovězení výzkumných otázek a ověření hypotéz. Výsledky výzkumu ukázaly, že mladí lidé ve věku 15-20 let vnímají jako nejdůležitější faktor spokojeného života zdraví, jako druhou nejdůležitější hodnotu pak potřebu mít rodinu. Aktuální prioritou dospívající mládeže je jednoznačně dokončení školy. Na druhém místě je pak přání najít a mít přítele nebo přítelkyni. Testování hypotéz, které sledovaly závislost hodnotové orientace a krátkodobých cílů dospívajících na věku a pohlaví ukázalo, že mladší i starší dospívající mají podobné krátkodobé cíle a uznávají podobné hodnoty. Krátkodobé cíle se ale liší u chlapců a dívek. Signifikantně významný rozdíl mezi chlapci a dívkami byl zjištěn také u formy trávení volného času. Přestože to nebylo cílem výzkumu potěšilo mě zjištění, že v době, kdy se průměrný věk naší populace stále zvyšuje, bylo ve výzkumném souboru pouze 5 % respondentů, kteří neměli žádného sourozence a téměř 30 % respondentů uvedlo, že má více než jednoho sourozence.

12. Diskuze

V provedeném průzkumu jsem se na základě získaných dat snažila lépe poznat hodnoty, které jsou pro dnešní mladé lidi důležité. Co je aktuálně zajímavá, trápí a co je ovlivňuje. Volba jednoduchého dotazníku, ve kterém byly otázky a odpovědi formulovány tak, aby byly respondentům srozumitelné byla efektivní a návratnost dotazníků díky tomu vysoká. Zároveň zvolené otázky poskytly potřebná data a umožnily jejich zpracování v souladu s výzkumným cílem. Jako pozitivní vnímám fakt, že ve výzkumném souboru byly sledované podskupiny (mladší a starší dospívající, chlapci a dívky) zastoupeny rovnoměrně. Tato skutečnost napomohla k větší reprezentativnosti souboru. Shrnu-li počet respondentů, získané informace a výsledky zpracovaných dat myslím, že se mi zvolený cíl podařilo naplnit. V odborné literatuře se velmi často uvádí, že dospívání je obdobím vzdoru a snahy se maximálně vymanit z vlivu autorit. Z tohoto pohledu mě potěšilo, že přestože dotazník obsahoval jako jednu z odpovědí odpověď „vypadnout z domu“, „osamostatnit se“, tuto možnost zvolila jen necelá pětina respondentů. Můžeme tak s trochou nadsázky říci, že tento problém „není tak horký“. Na druhou stranu je výsledek pravděpodobně dán i ekonomickou situací ještě

studujících lidí, kteří si uvědomují, že na osamostatnění se nemají prostředky. Vymanění se z vlivu autorit se tak odehrává spíše v názorové rovině a snaze prosadit si svoje vlastní, většinou odlišné, názory a postoje. Pro lepší poznání a pochopení tohoto chování pro mě byla velmi přínosnou kniha „Mozek teenagera“, která srozumitelným způsobem vysvětluje biologické a fyziologické příčiny „jiného“ a často těžko pochopitelného chování mladých lidí v období dospívání. V literatuře jsem se setkávala s informacemi, že mladí lidé z rozvedených rodin často nepovažují manželství a rodinu za fungující model pro život. Tato problematika mě zaujala a proto jsem jednu z výzkumných otázek věnovala právě vnímání důležitosti rodiny. Po zpracování odpovědí na tuto otázku se ukázalo, že v souboru mladých lidí oslovených pro můj průzkum byl výsledek opačný. Tři čtvrtiny dospívajících, kteří žijí pouze s jedním z rodičů nebo ve střídavé péči, považují rodinu za důležité kritérium spokojeného života. Jak už jsem dříve zmínila na vnímání rodiny se určitě podílí i skutečnost v jakém věku jedince a za jakých podmínek k rozpadu rodiny došlo. Celkové výsledky ukázaly, že dospívání je obdobím, kdy mají mladí lidé mnoho zájmů, různé potřeby a jednotlivé hodnoty vnímají velmi individuálně a s různou intenzitou. Také je to období, kdy se mladý člověk hledá a zatím neví, co přesně od života chce.

Závěr

Cílem práce bylo poznání postojů a názorů mladých lidí. Identifikace jejich krátkodobých a dlouhodobých cílů a také hodnot, které uznávají. Zároveň jsem chtěla ověřit jestli existuje závislost těchto hodnot na věku, pohlaví a prostředí. Teoretická část je věnována vymezení základních i příbuzných pojmů z oblasti problematiky hodnot a hodnotové orientace. Jsou v ní dále uvedeny klasifikace životních hodnot podle různých autorů a také faktory, které se na utváření hodnotového systému podílejí. Vzhledem k tomu, že práce je zaměřena na hodnoty dospívající mládeže, je další obsah teoretické části věnován období dospívání a změnám, které ho doprovázejí. V závěru teoretické části jsou zmíněny současné poznatky o hodnotách dospívající mládeže. Praktická část je věnována dotazníkovému průzkumu. Jeho cílem byla odpověď na otázky, jaké hodnoty uznává současná dospívající mládež a jaké jsou její krátkodobé cíle a priority. Data pro zpracování praktické části jsem získala v předem vybraných a oslovených školských zařízeních. Studium odborné literatury jsem získala mnoho užitečných informací a díky tomu lépe porozuměla a pochopila okolnosti, které mohou mladého člověka v období dospívání ovlivňovat. Zároveň jsem vlastním průzkumem získala informace a představu o potřebách, názorech a postojích mladých lidí v konkrétním čase a prostředí. Díky statistickému ověření hypotéz bylo možné stanovit, zda jsou zjištěné rozdíly významné. Toto zjištění by pak mohlo pomoci škole a rodičům vytvářet pro mladé lidi optimální prostředí pro jejich formování s ohledem na jejich potřeby.

Výsledky výzkumu mohou posloužit k lepšímu poznání přístupu mladých lidí „k životu“, pochopení, co vnímají v období dospívání jako důležité a co upřednostňují. Z praktického hlediska mohou získané informace přispět ke zlepšení komunikace mezi mladými dospívajícími a autoritami v podobě učitelů a rodičů.

Seznam použité literatury

CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia, 2004, 427 s. ISBN 80-7220-195-6.

CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada, 2012, 287 s. ISBN 978-80-247-4033-1.

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 655 s. ISBN 978-80-7367-273-7.

Český statistický úřad. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2016>

DVOŘÁKOVÁ, Jana. *Morální usuzování: vliv hodnot, osobnosti a morální identity*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 149 s. ISBN 978-80-210-4751-8.

EYRE, M. Richard ; EYRE, Linda. *Jak naučit děti hodnotám*. Přel. L.Dvořák. 2. vyd. Praha: Portál, 2013. 160s. ISBN: 978-80-262-0399-5.

Gavora, Petr. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, ISBN 80-85931-79-6.

GILLNEROVÁ, I. *Slovník základních pojmů z psychologie*. 1.vyd. Praha: Fortuna, 2000. 80 s. ISBN 80-7168-683-2.

GÖBELOVÁ, Taťána. *Hodnotová výchova v pedagogické praxi*. Vyd. 2. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008, 2 CD-ROM. ISBN 978-80-7368-542-3.

CHRÁSKA, Miroslav. *Základy výzkumu v pedagogice*. Olomouc: Pedagogická fakulta UP, 1993

JENSEN, E. Frances. *Možek teenagera*. Přel. P. Štika. 1. vyd. Praha: Omega, 2015. 232 s. ISBN: 978- 80-7390-190-5.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.

KRAUS, Blahoslav. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006, 156 s. ISBN-80-7315-125-1

KYRIACOU, Ch.: *Klíčové dovednosti učitele*. Praha, Portál 1996. ISBN 978-80-7367-434-2.

MACEK, Petr. *Adolescence*. 2. upr.vyd. Praha: Portál, 2003. 144 s. ISBN 80-17178-747-7

MAKOVSKÁ, K. *Hodnoty a hodnotová orientace adolescentů* : bakalářská práce. Brno: Mendelova Univerzita, Institut celoživotního vzdělávání, 2013

Na cestě ke kvalitě: bulletin projektu Cesta ke kvalitě. Praha: NUOV, 2009 ISSN 1804-1159 dostupné z <https://www.ae.nuov.cz>

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia 2009. 620 s. ISBN 978-80-200-1680-5.

NEŠPOR, Zdeněk R. *Sociologická encyklopedie* [online]. Sociologický ústav AV ČR, 2017. ISBN 978-80-7330-308-2. Dostupné z <https://encyklopedie.soc.cas.cz>

NYTROVÁ, Olga a Marcela PIKÁLKOVÁ. *Dialog mezi hodnotami, aneb, Hodnoty vyřčené a hodnoty žité*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011, 384 s. ISBN 978-80-7452-014-3.

PRUDKÝ, Libor. *Hodnoty a normy v české společnosti - stav a vývoj v posledních letech: studijní text pro učitele občanské výchovy*. Vyd. 1. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004, 32 s. ISBN 80-7204-358-7.

PRUCHA, J. (ed.): *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. 936s. ISBN 978-80-7367-546-2.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2004, 392 s. ISBN 80-7367-124-7.

SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Petrklíč, 2000, 291 s. ISBN 80-7229-042-8.

VÁVRA, Martin. *Hodnotový portrét evropských zemí srovnávací analýza s použitím přístupu Shaloma Schwartze*. 1. vyd. Praha: CESES FSV UK, 2007, 69 s. Studie CESES, 2/2007

VÉVODOVÁ Šárka., IVANOVÁ Kateřina. *Základy metodologie výzkumu pro nelékařské zdravotnické profese*. UP, 2015, ISBN 978-80-224-47704.

Přílohy

Příloha č. 1 – Dotazník **Hodnoty současné dospívající mládeže**

Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění přiloženého dotazníku.

Dotazník je součástí kvantitativního výzkumu na téma „Hodnoty současné dospívající mládeže“.

Získané odpovědi mohou pomoci lépe poznat priority a očekávání současných mladých lidí a porovnat je s informacemi známými z literatury.

Dotazník je anonymní a jeho vyplnění zabere maximálně 5 minut.

Děkuji za pomoc a spolupráci

Mgr. Marcela Václavková

1. Jste...

Vyberte jednu odpověď

- dívka/žena
- chlapec/muž

2. Kolik je Vám let?

Vyberte jednu odpověď

- 14-15
- 16-17
- 18-19
- 19 a více

3. Jaký typ školy/studia navštěvujete?

Vyberte jednu odpověď

- Gymnázium
- Střední odbornou školu
- Střední odborné učiliště
- Jiný

4. Kolik máte sourozenců?

Vyberte jednu odpověď

- Jsem jedináček
- Mám jednoho sourozence
- Mám 2 nebo více sourozenců

5. Co jsou Vaše aktuální priority?

Vyberte maximálně 2 odpovědi

- Dokončit školu
- Mít/najít fajn přítele/přítelkyni
- "Vypadnout z domu" / osamostatnit se
- Koupit si auto
- Mít víc peněz
- Zhubnout
- Mít úspěch v mimoškolní aktivitě (např. sport, tanec, zpěv,...)
- Jiná

6. Co vnímáte jako důležité pro "spokojený život"?

Vyberte maximálně 3 odpovědi

- Být zdravý
- Mít dostatek peněz
- Mít práci, která mě baví
- Být úspěšný/uznávaný
- Mít dobré přátele
- Mít rodinu/partnera
- Dosáhnout co nejvyššího vzdělání
- Být nezávislý

7. Jak většinou trávíte volný čas během pracovního týdne (po-pá)?

Vyberte jednu odpověď

- S přítelem/přítelkyní
- U počítače (PC hry, sociální sítě)
- Ve společnosti přátel
- Na tréninku, zkoušce.....
- Jinak

8. Bydlím/ žiji:

Vyberte jednu odpověď

- S rodiči
- S jedním z rodičů / ve střídavé péči
- S prarodiči / příbuznými
- Sám